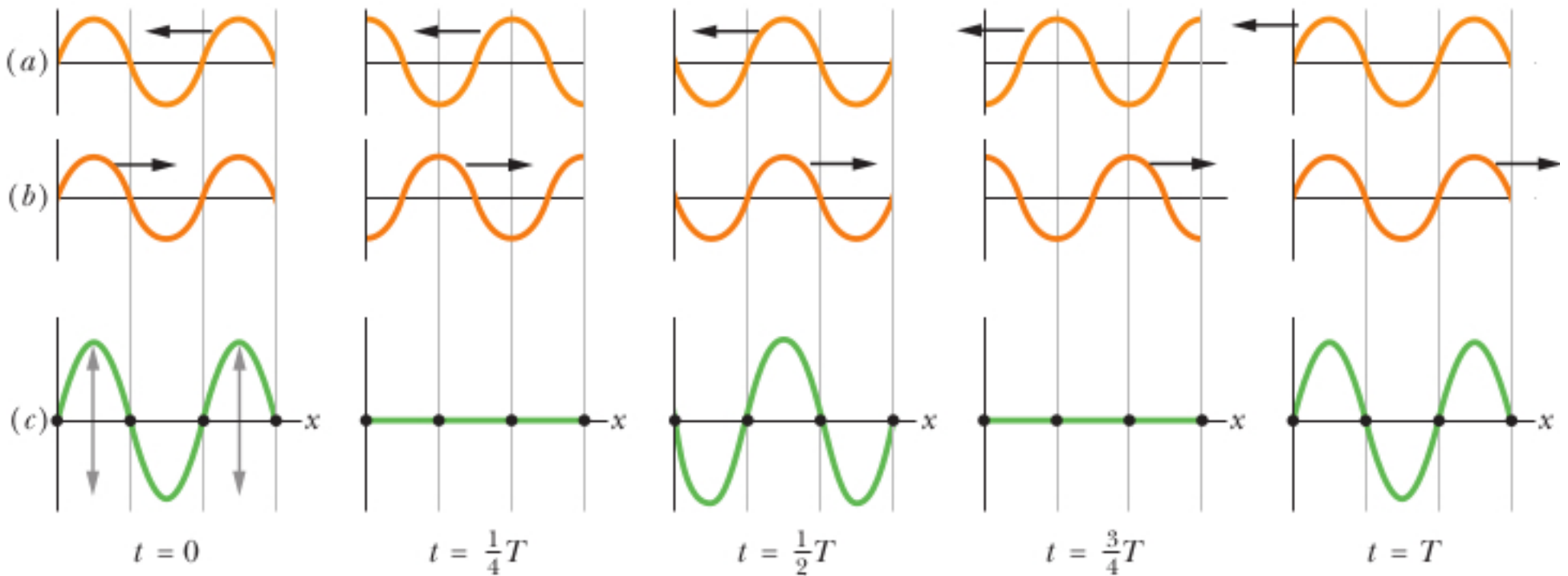
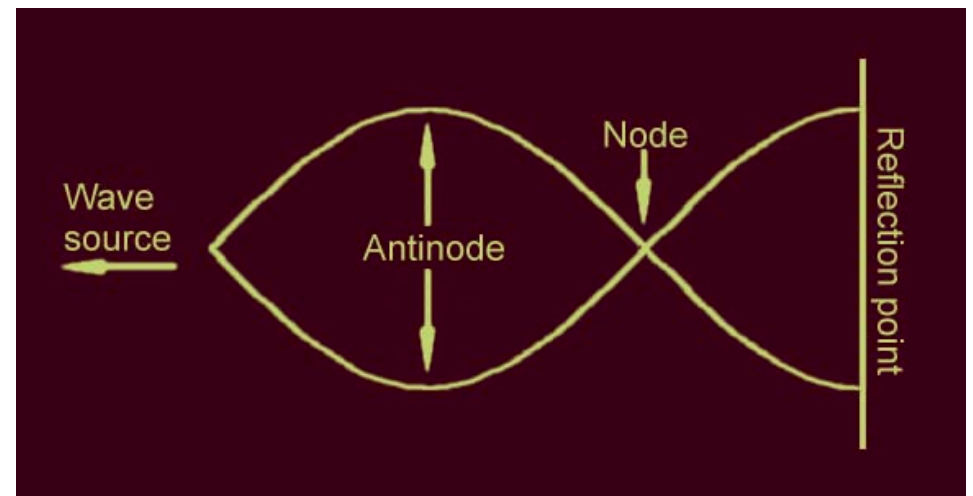

Stojni valovi

<https://www.youtube.com/watch?v=xhtg-RosQHw>

Stojni valovi: kratko pitanje

Dva vala iste amplitude i valne duljine interferiraju i stvaraju rezultatni val opisan sljedećom relacijom:

(1) $y'(x,t) = 4 \sin(5x - 4t)$

(2) $y'(x,t) = 4 \sin(5x) \cos(4t)$

(3) $y'(x,t) = 4 \sin(5x + 4t)$

U kojem od navedenih slučajeva dva vala od kojih nastaje stojni val propagiraju:

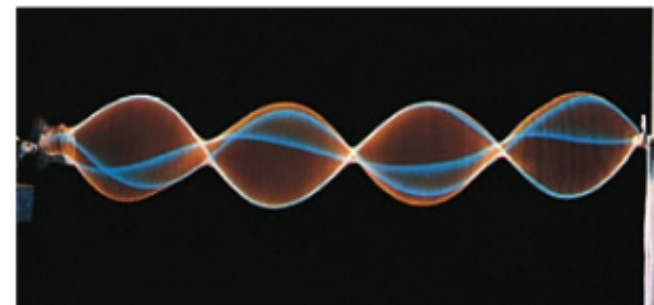
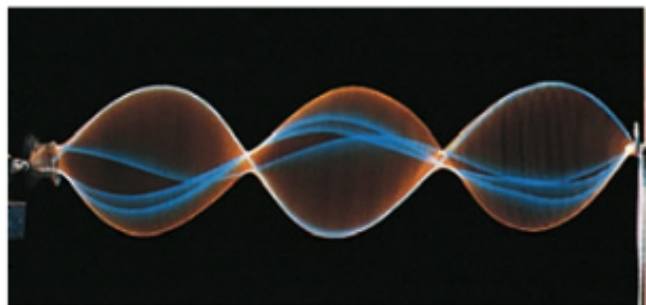
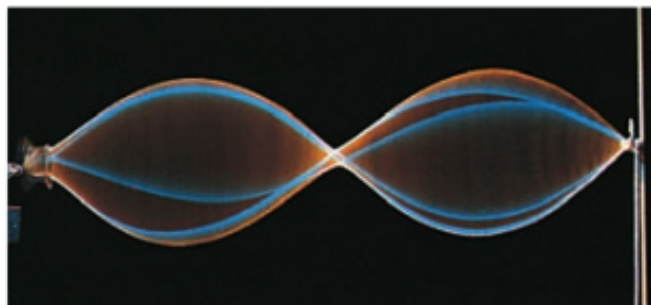
(a) prema pozitivnom x ;

(b) prema negativnom x ;

(c) u suprotnim smjerovima?

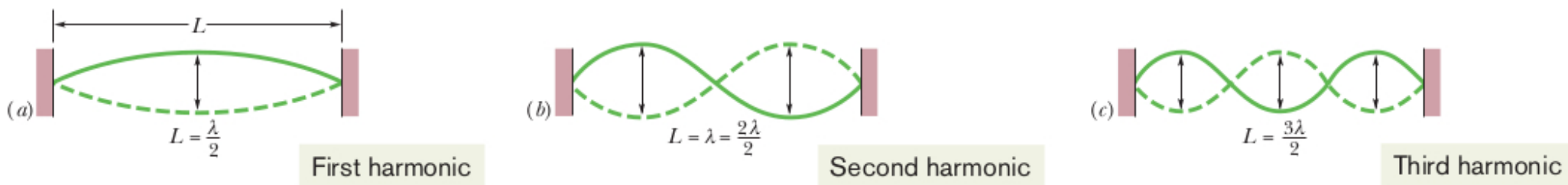
Stojni valovi i rezonancija

- * na napetoj žici gitare s lijeve strane kontinuirano šaljem sinusoidalni val određene frekvencije i taj val putuje udesno
  - kad val dođe do desnog ruba reflektira se i kreće ulijevo, pritom se preklapajući s valom koji još uvijek putuje udesno
  - kad jednom reflektirani val stigne do lijevog ruba reflektira se tamo ponovo i taj val kreće udesno, pritom se preklapajući s ulijevo i udesno putujućim valovima
  - .....
  - na žici su mnogobrojni putujućim valovima koji interferiraju
- * za određene frekvencije interferencija stvori stojni val određenog oblika, tzv. oscilacijski mod, sa čvorovima i antičvorovima

Stojni valovi i rezonancija

* za žicu kažemo da rezonira na određenim frekvencijama, tzv. rezonantnim frekvencijama

* rezonantna frekvencija: $F = n \frac{v}{2L}$ $n=1,2,3,\dots$

* n je harmonički broj: $n = 1$ fundamentalni mod ili prvi harmonik

$n = 2$ drugi harmonik

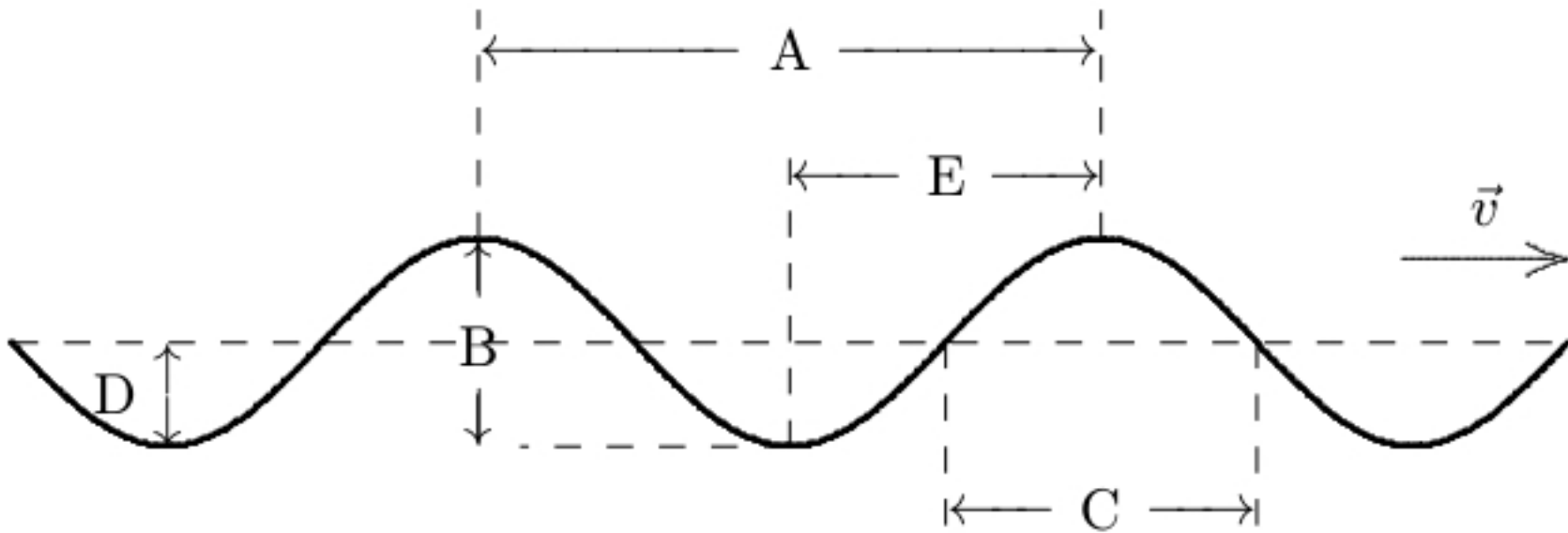
$n = 3$ treći harmonik

* skup svih mogućih oscilacijskih modova nazivamo oscilacijski niz

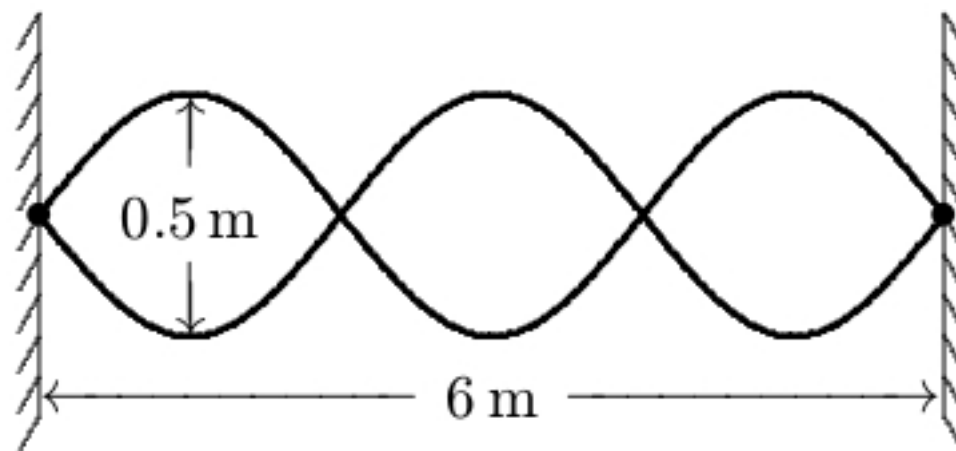
Valovi: kratko pitanje

Sinusoidalni val putuje udesno, kao na slici. Kojim slovom je označena amplituda vala?

Stojni valovi: kratko pitanje

Žica je pričvršćena na oba kraja i na njoj se pojavio oblik stojnog vala, kao što je prikazan na slici.

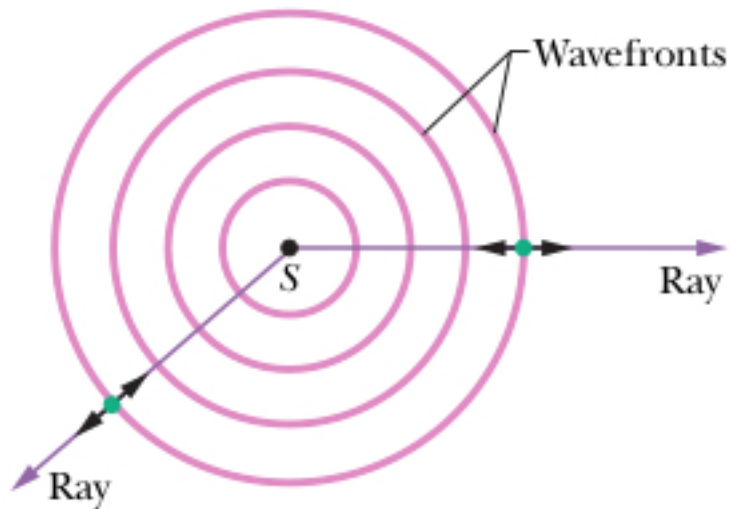

Valna duljina jedne od komponenti putujućeg vala jest:

- a) 0.25 m
- b) 0.5 m
- c) 1 m
- d) 2 m
- e) 4m

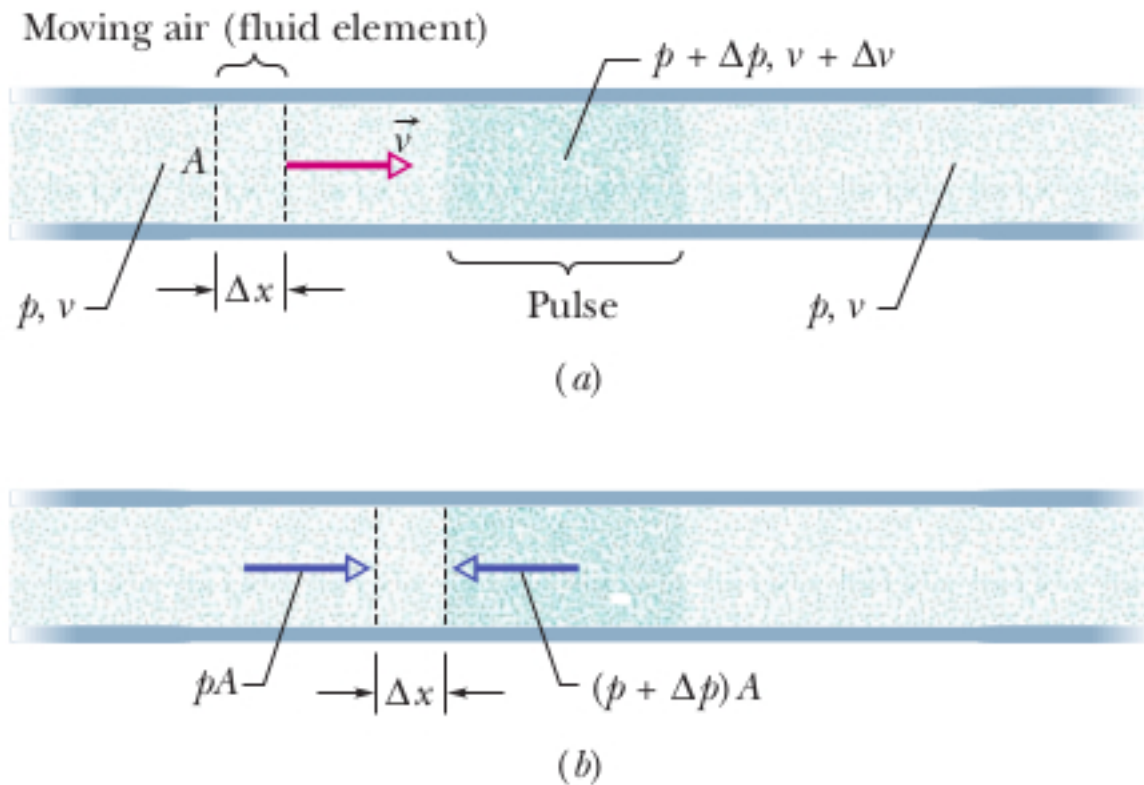
Zvučni valovi

- * longitudinalni valovi
- * u blizini točkastog izvora valne fronte su sferične → sferični val
daleko od točkastog izvora valne fronte su približno ravne
→ planarni val

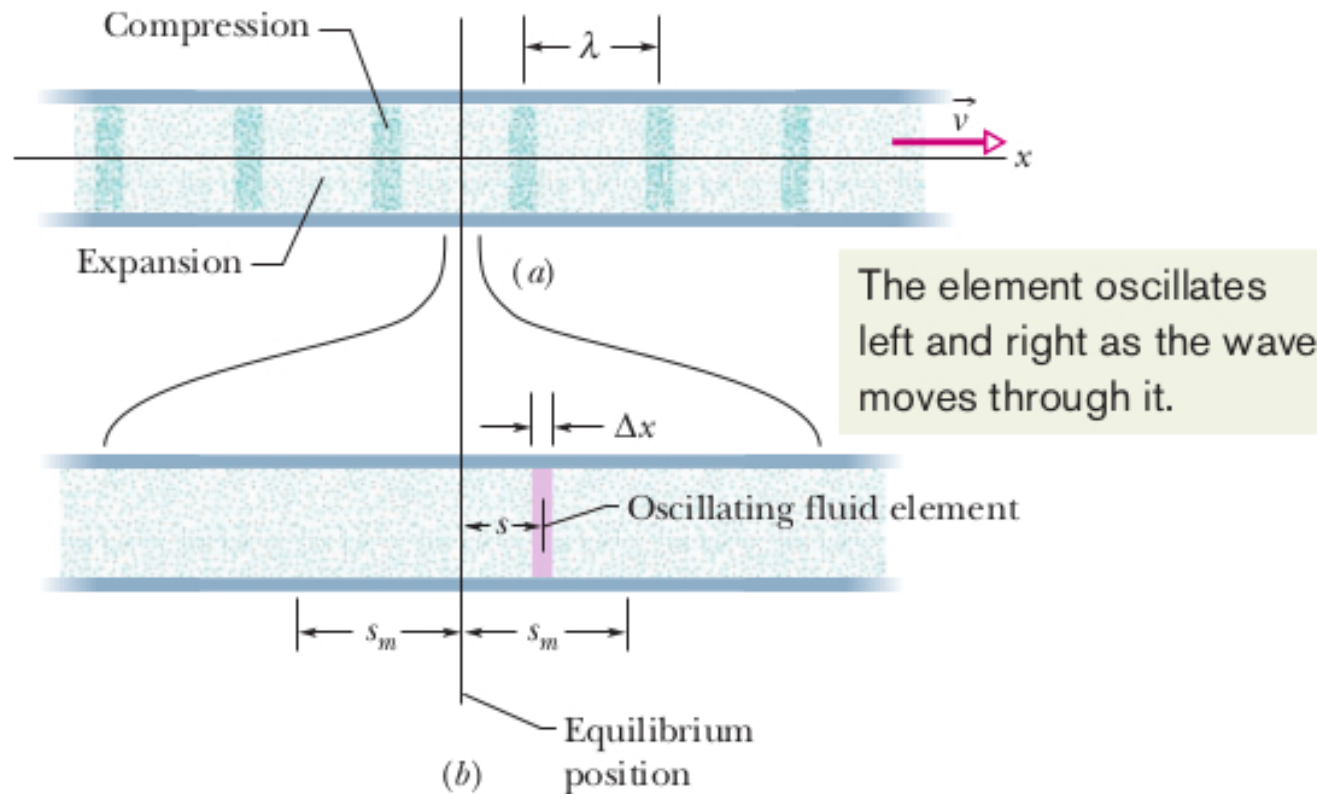
Zvučni valovi

* brzina zvuka $v = \sqrt{\left(\frac{B}{\rho}\right)}$ pri čemu je modul zapremnine, B, jednak $B = \frac{-\Delta p}{\Delta V/V}$

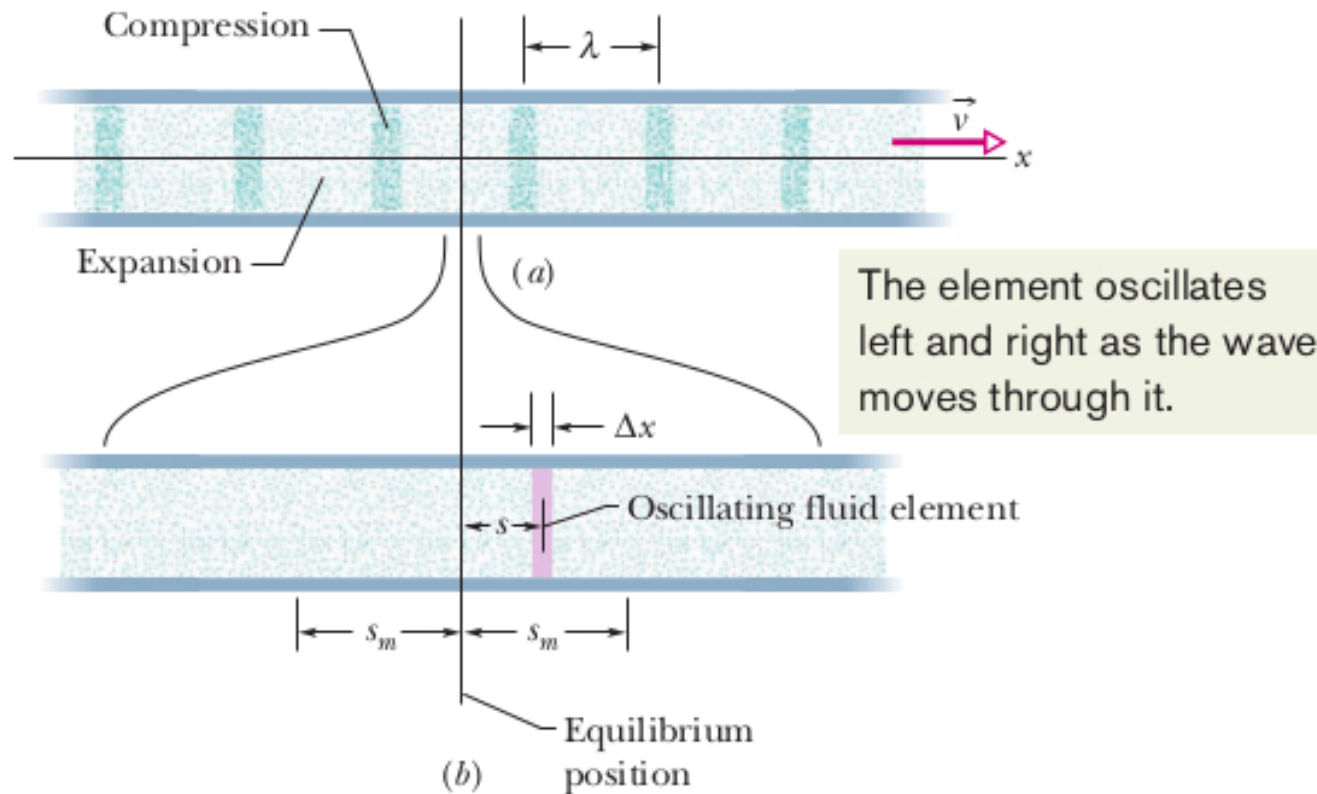
Putujući zvučni valovi

- * sinusoidalni zvučni val prolazi zrakom
- * na lijevoj strani cijevi pokretni klip oscilira komprimirajući i ekspanzirajući zrak u cijevi
- * element volumena zraka oscilira longitudinalno

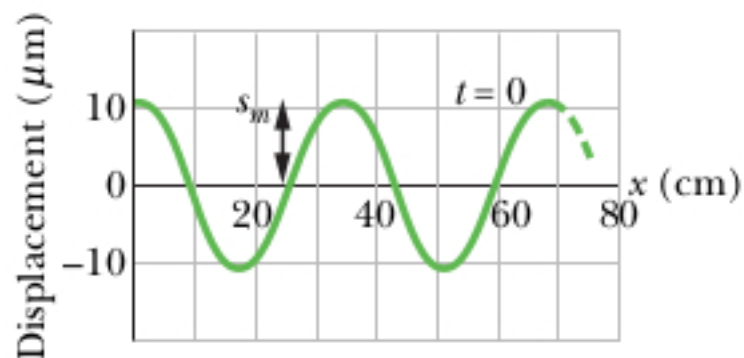
Putujući zvučni valovi

- * sinusoidalni zvučni val prolazi zrakom
- * na lijevoj strani cijevi pokretni klip oscilira komprimirajući i ekspanzirajući zrak u cijevi
- * element volumena zraka oscilira longitudinalno

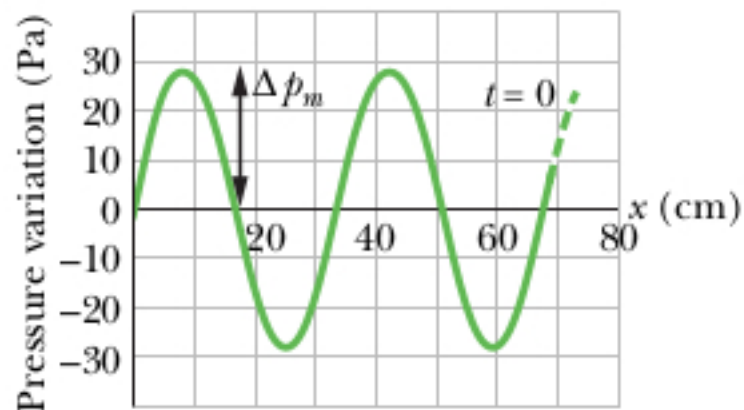

Putujući zvučni valovi

* funkcija pomaka (a) i funkcija varijacije tlaka (b) duž cijevi ispunjene zrakom, prikazane u trenutku $t = 0$

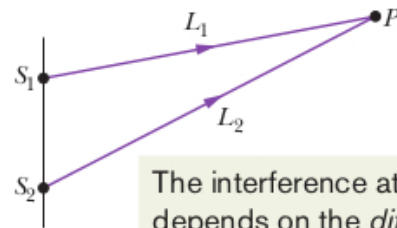

(a)

(b)

Interferencija zvučnih valova

The interference at P depends on the *difference* in the path lengths to reach P .

(a)

If the difference is equal to, say, 2.0λ , then the waves arrive exactly in phase. This is how transverse waves would look.

(b)

If the difference is equal to, say, 2.5λ , then the waves arrive exactly out of phase. This is how transverse waves would look.

(c)

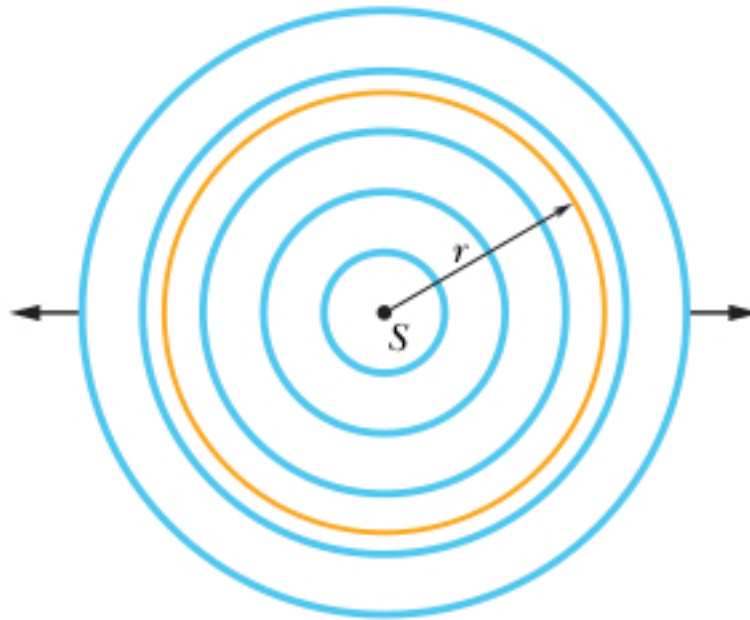
Interferencija zvučnih valova: primjer

Dva točkasta izvora zvuka su u fazi i udaljena $D = 1.5\lambda$ emitiraju identične zvučne valove valne duljine λ .

- a) Kolika je razlika duljine puta valova do točke koja leži na okomitim bisektoru razmaka D ?
- b) Kolika je razlika duljine puta valova do točke koja se nalazi na pravcu koji spaja oba izvora?
- c) Zamislimo da se središte razmaka dvaju točkastih izvora nalazi u središtu kružnice polumjera a , pri čemu je $a \gg D$. Koliki je broj točaka N na toj kružnici u kojima je interferencija potpuno konstruktivna?

Intenzitet zvučnog vala

- * točkasti izvor S emitira zvučne valove izotropno
- * zvučni valovi prolaze kroz zamišljenu sferu polumjera r centriranu u S

Zvučni nivo [dB]

Some Sound Levels (dB)

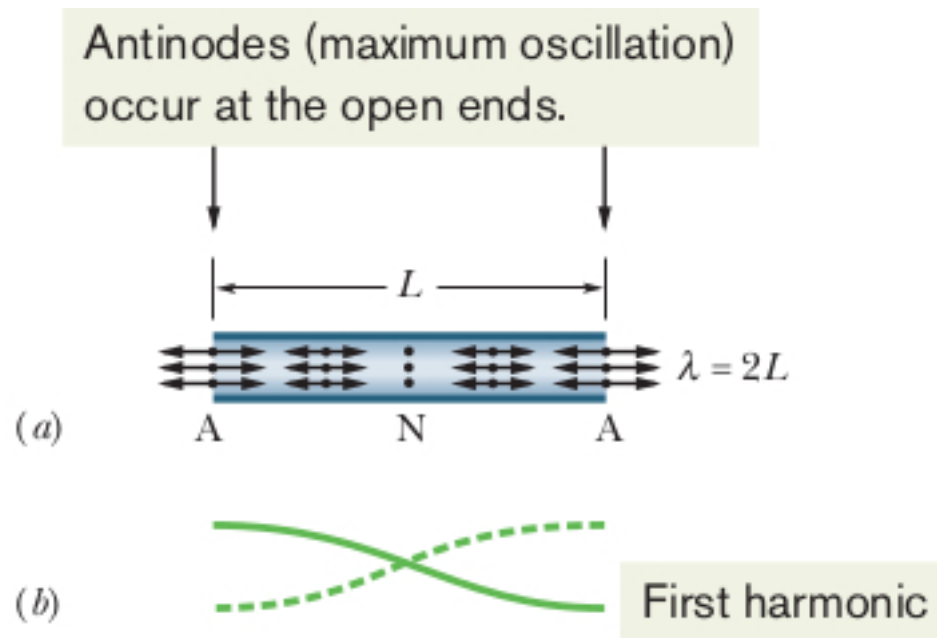

Hearing threshold	0
Rustle of leaves	10
Conversation	60
Rock concert	110
Pain threshold	120
Jet engine	130

Izvori muzičkog zvuka

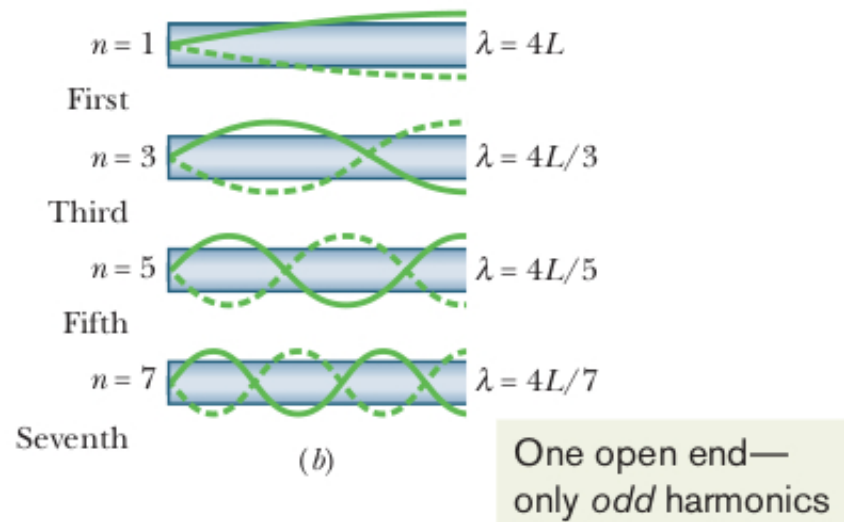
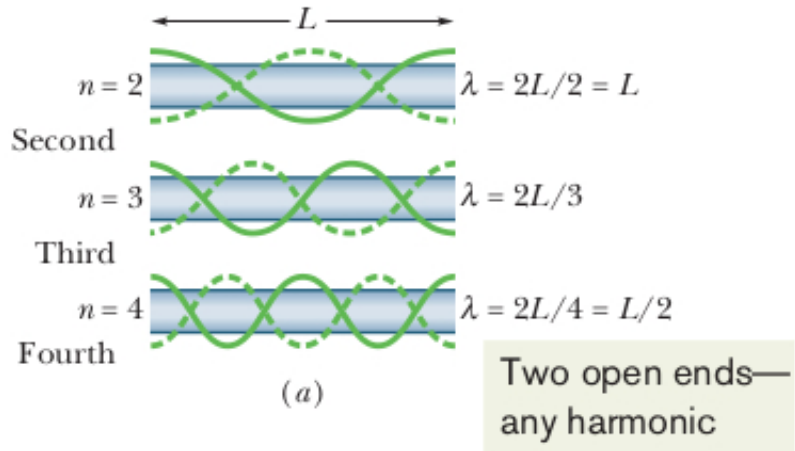
* oscilirajuće žice, membrane, stupci zraka, drveni ili metalni štapići, ...

* frula: prvi harmonik

Izvori muzičkog zvuka

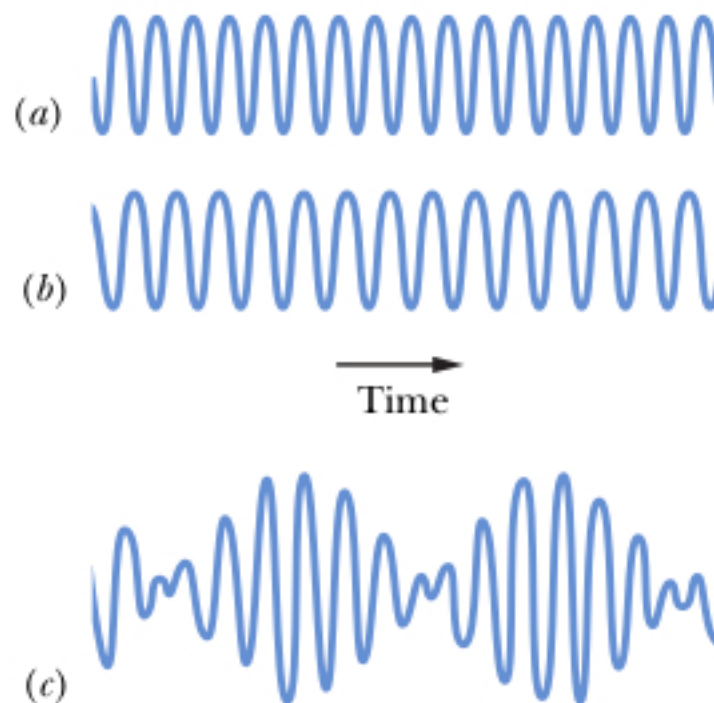
* frula: viši harmonici

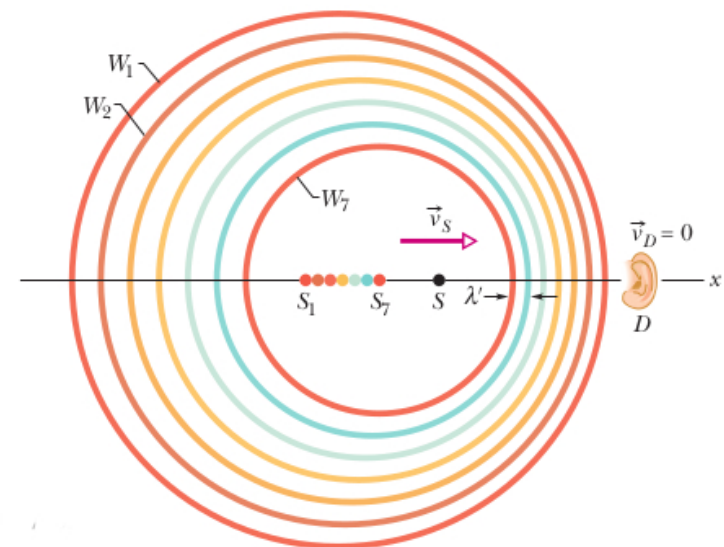
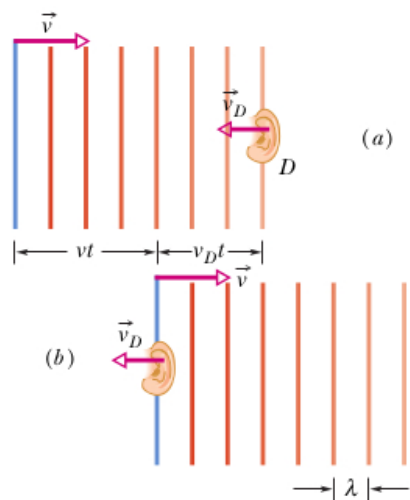
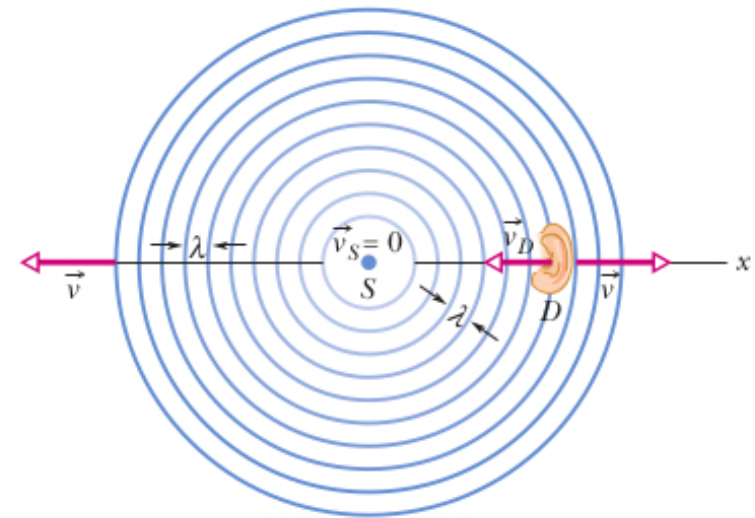
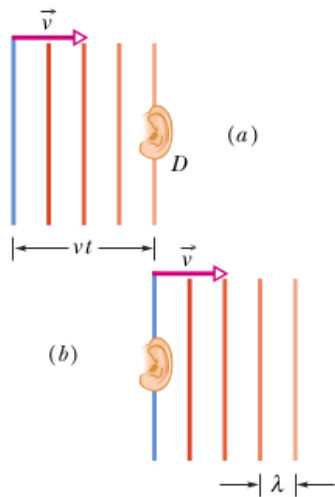
Udari

* dva zvučna vala bliskih frekvencija

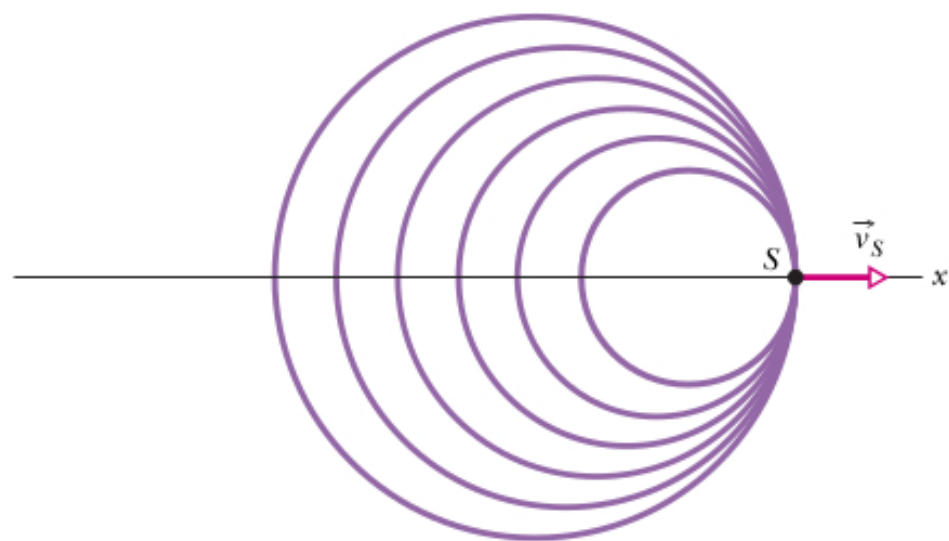
Dopplerov efekt

* promjena opažene frekvencije vala kad se izvor ili detektor gibaju u odnosu na transmitirajući medij

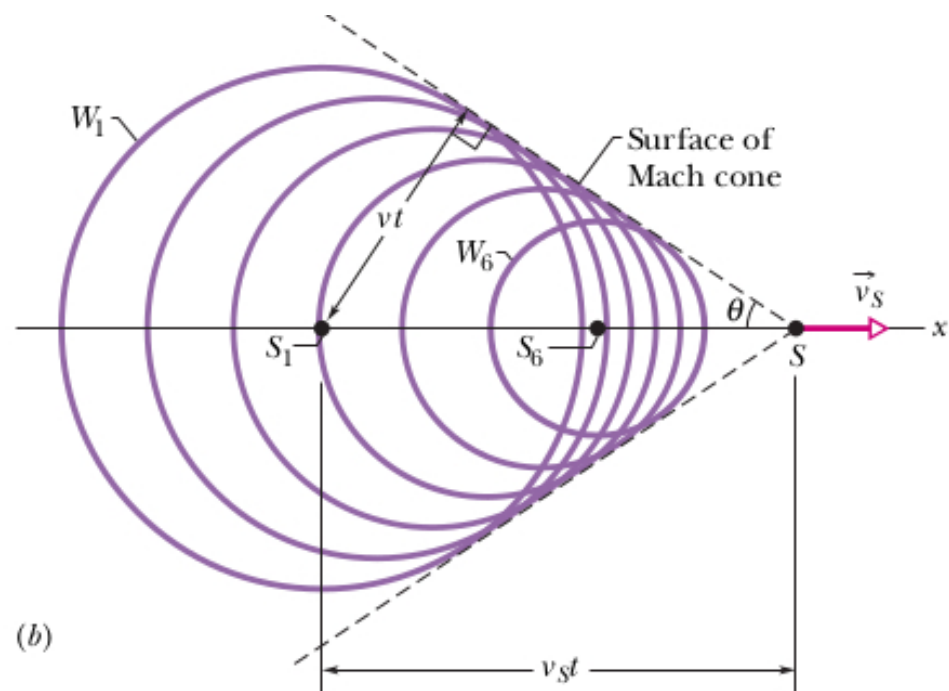

Supersonične brzine i udarni valovi

(a)

(b)

Sažetak učenja o elektricitetu i magnetizmu

* elektromagnetska polja

* Maxwellove jednačbe

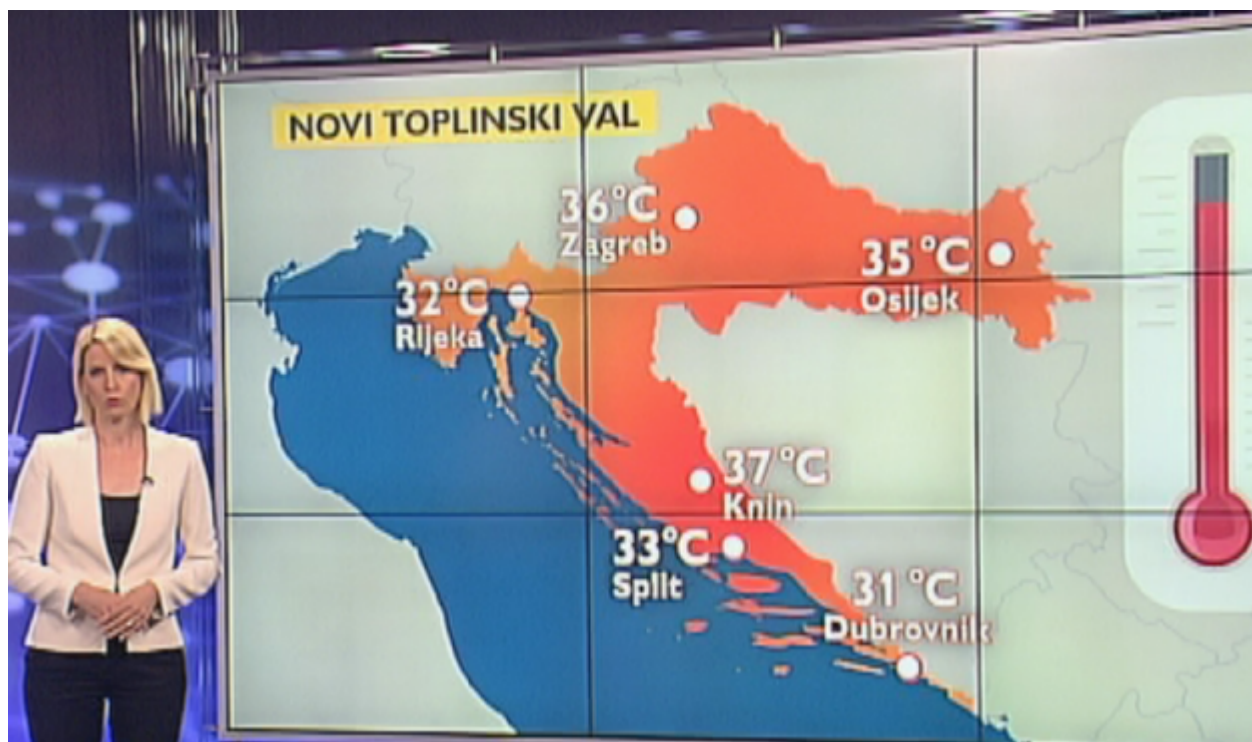
$$\begin{aligned} \oiint_S \vec{\mathbf{E}} \cdot d\vec{\mathbf{A}} &= \frac{Q_{in}}{\epsilon_0} & \oint_C \vec{\mathbf{E}} \cdot d\vec{\mathbf{s}} &= -\frac{d\Phi_B}{dt} \\ \oiint_S \vec{\mathbf{B}} \cdot d\vec{\mathbf{A}} &= 0 & \oint_C \vec{\mathbf{B}} \cdot d\vec{\mathbf{s}} &= \mu_0 I_{enc} + \mu_0 \epsilon_0 \frac{d\Phi_E}{dt} \end{aligned}$$

* Lorentzova jednačba

$$\vec{\mathbf{F}} = q \left(\vec{\mathbf{E}} + \vec{\mathbf{v}} \times \vec{\mathbf{B}} \right)$$

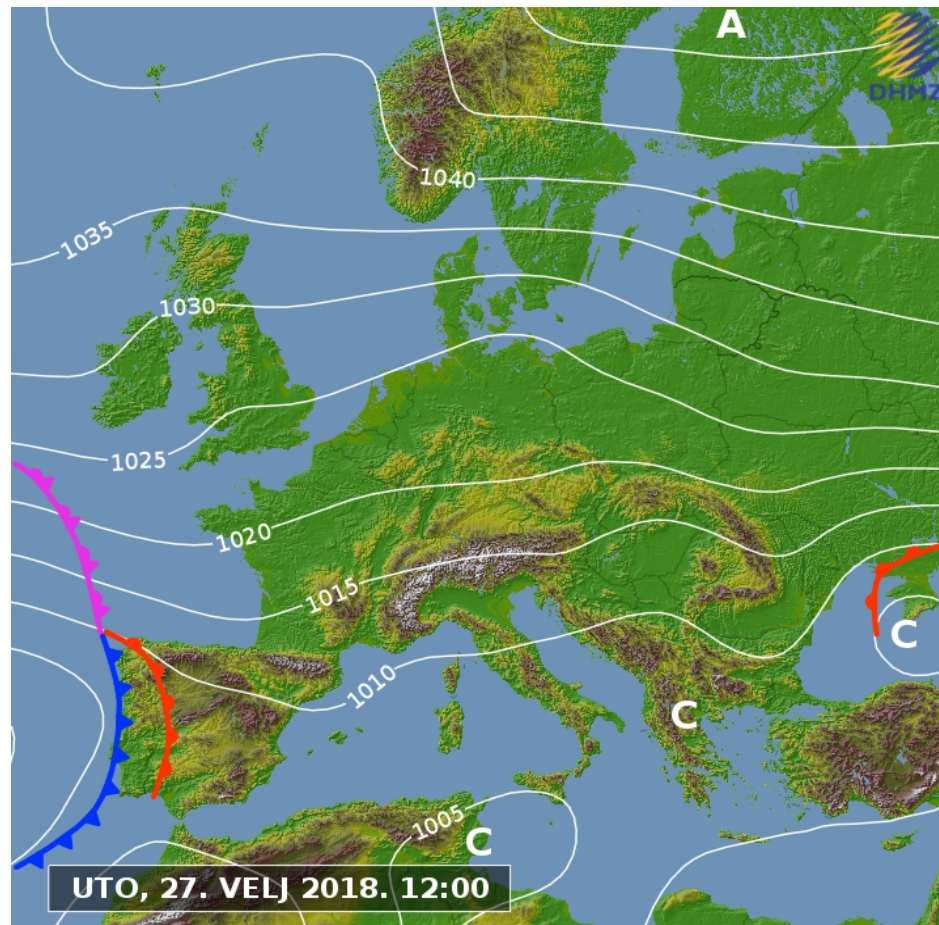
Polje u fizici: skalarno polje

* *primjer temperaturnog polja: svaka lokacija ima pridruženu temperaturnu vrijednost*

Polje u fizici: konture skalarnog polja

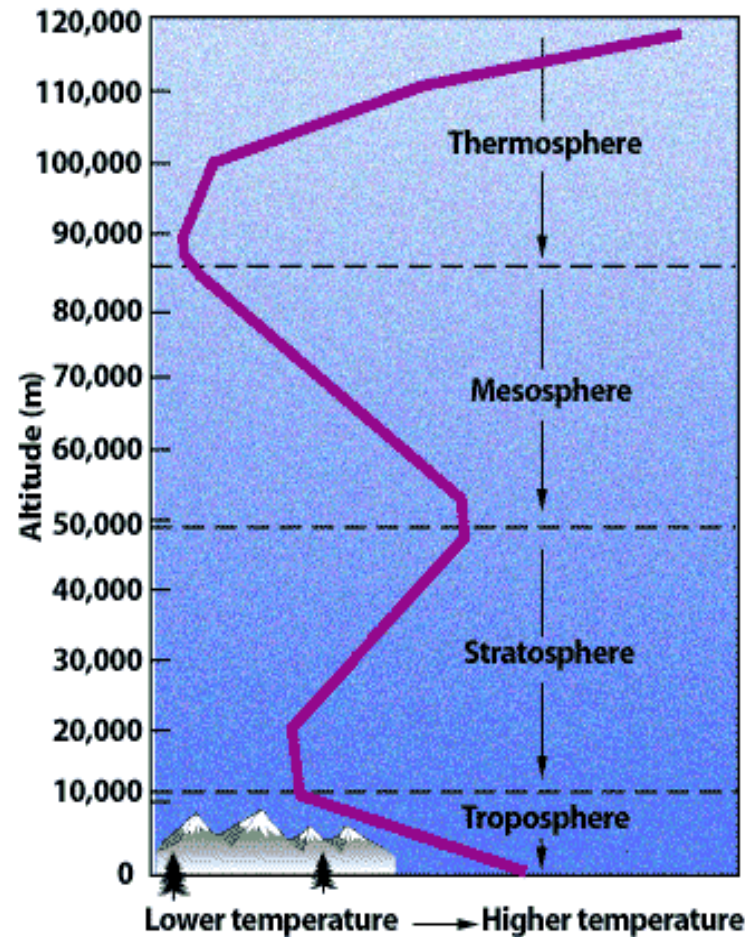
* *konture prikazuju područja konstantnog tlaka zraka*

Polja su trodimenzionalna

* $T=T(x,y,z)$

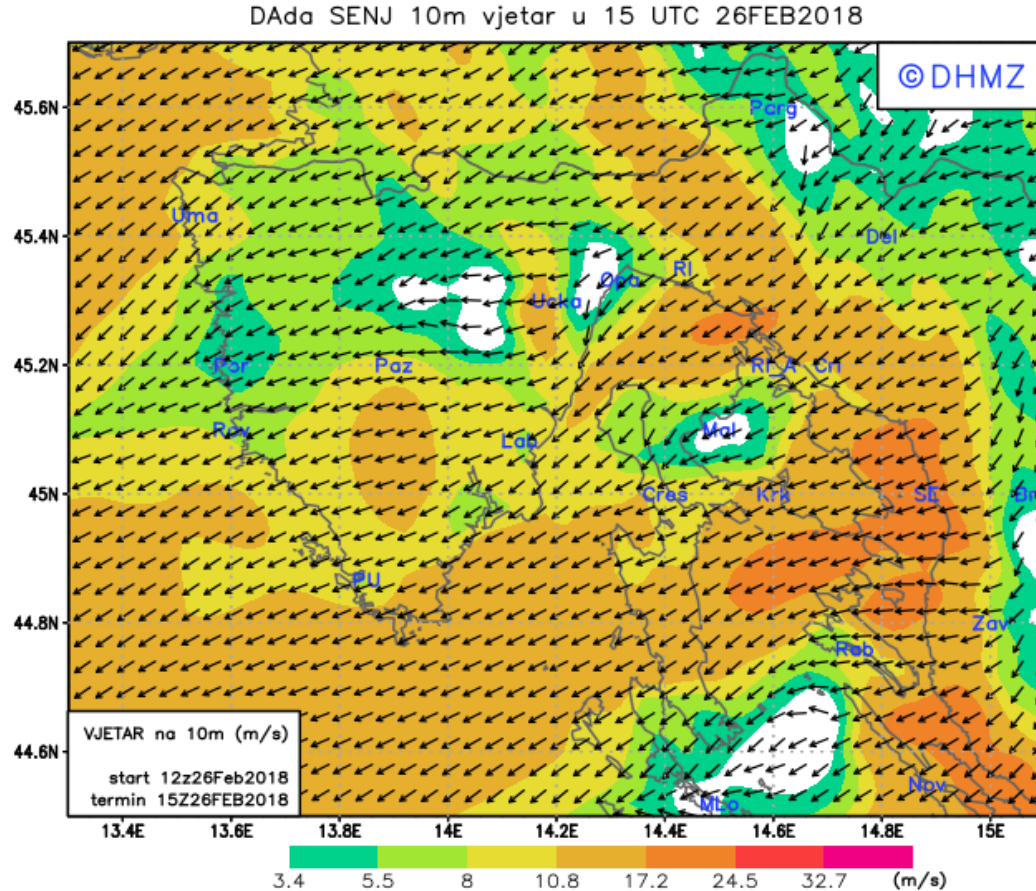
* *teško ih je vizualizirati → radimo dvodimenzionalno*

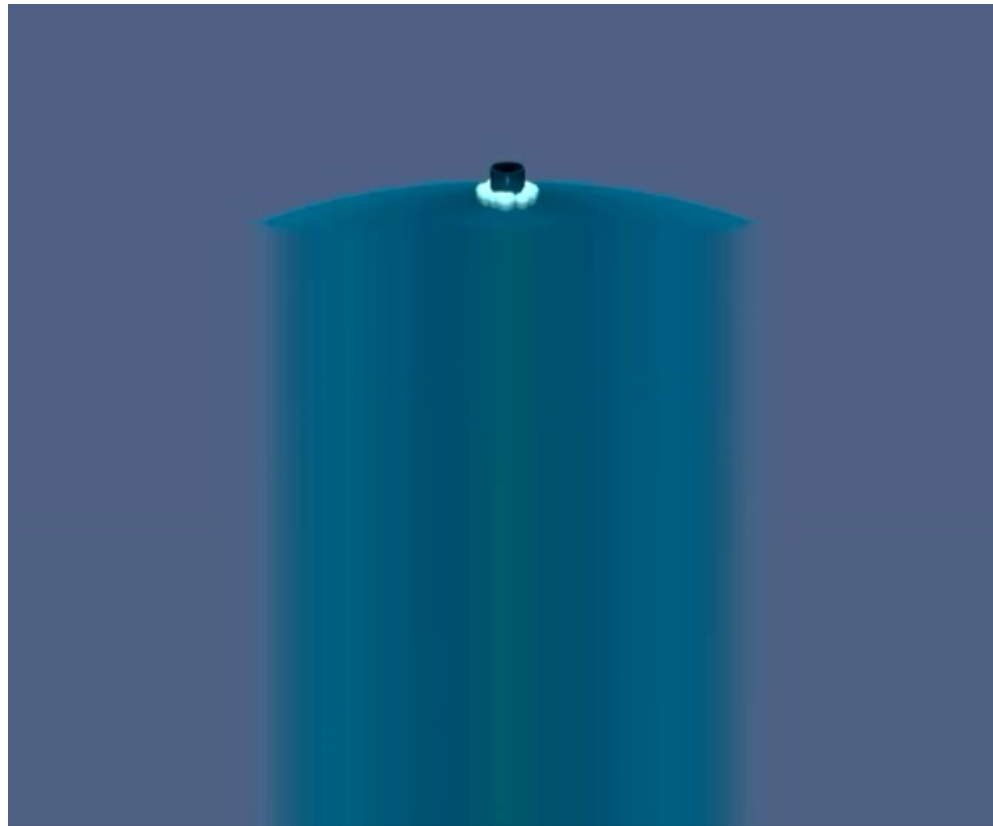
Vektorska polja

- * vektor ima iznos i smjer u svakoj točki prostora
- * primjer: vektorsko polje brzine vjetra

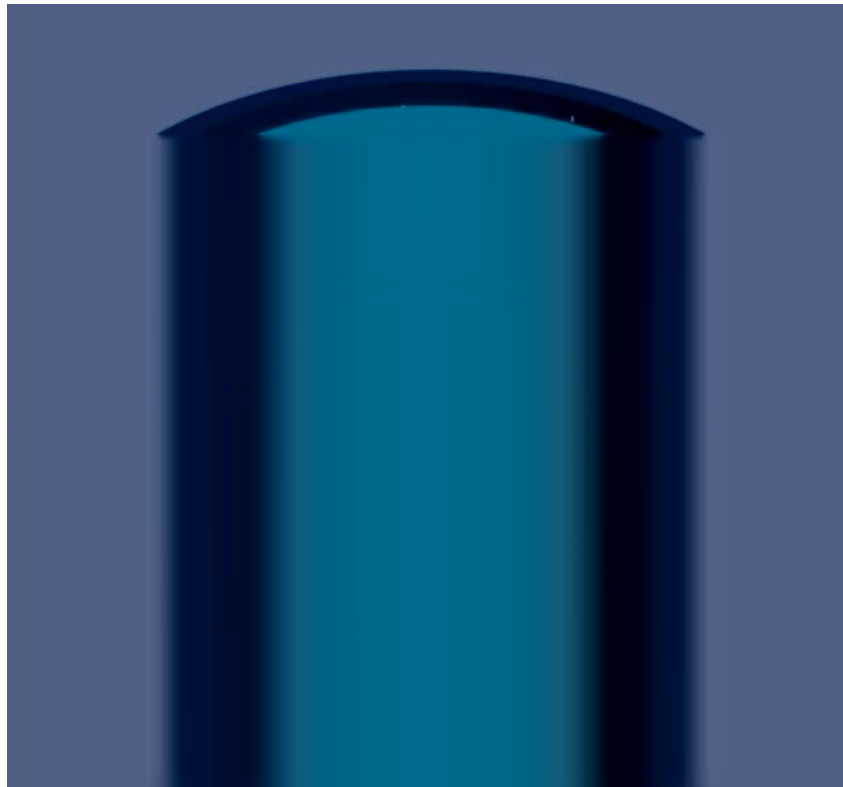
Vektorska polja: tok s izvorom

- * s vrha konusa izlaze čestice i nastavljaju se gibati niz konus pod utjecajem sile gravitacije
- * ako bismo brzine (vektorske veličine!) čestica promatrali odozgora, vidjeli bismo da su sve usmjerene od središta konusa

Vektorska polja: tok s ponorom

- * čestice se s ruba konusa gibaju prema dolje pod utjecajem sile gravitacije i nestaju kroz rupu na dnu konusa
- * kad bismo brzine (vektorske veličine!) čestica promatrali odozgora, vidjeli bismo da su sve usmjerene prema centru konusa

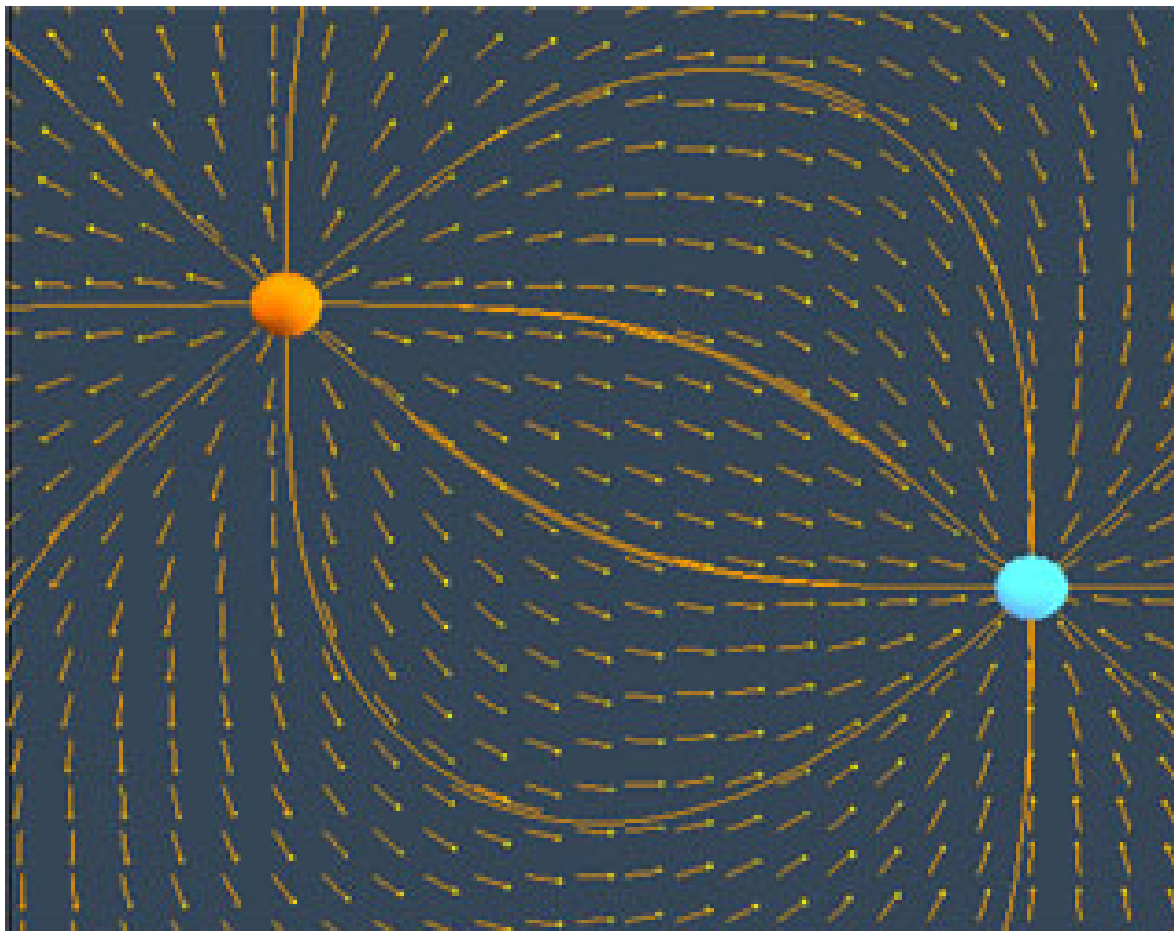
Vektorska polja: cirkularni tok

- * čestice nemaju ni izvor ni ponor
- * na početku su čestice generirane tako da kruže različitim radijusima oko središta konusa, pri čemu niti nastaju niti nestaju
- * ako bismo promatrali brzine (vektorske veličine!) čestica odozgora, vidjeli bismo da su usmjerene u smjeru suprotnom od smjera kazaljke na satu oko središta konusa

Vizualizacija vektorskog polja

- * izgled polja nastalog između dvaju naboja suprotnog predznaka
- * streličice označavaju vektorsko polje (može ih se prikazati više ili manje)
- * linije (krivulje) označavaju linije polja (silnice)

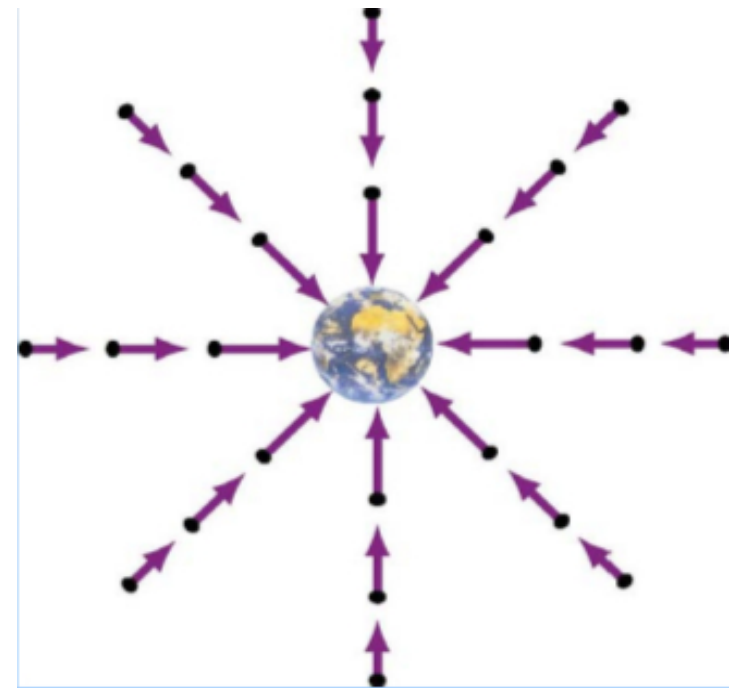

Vektorsko polje Zemljine gravitacije

* gravitacijska sila $\vec{\mathbf{F}}_g = -G \frac{Mm}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$

* gravitacijsko polje

$$\vec{\mathbf{g}} = \frac{\vec{\mathbf{F}}_g}{m} = -\frac{GMm/r^2}{m} \hat{\mathbf{r}} = -G \frac{M}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

Vektorsko polje Zemljine gravitacije

* akceleracija gravitacije, stvorena od M

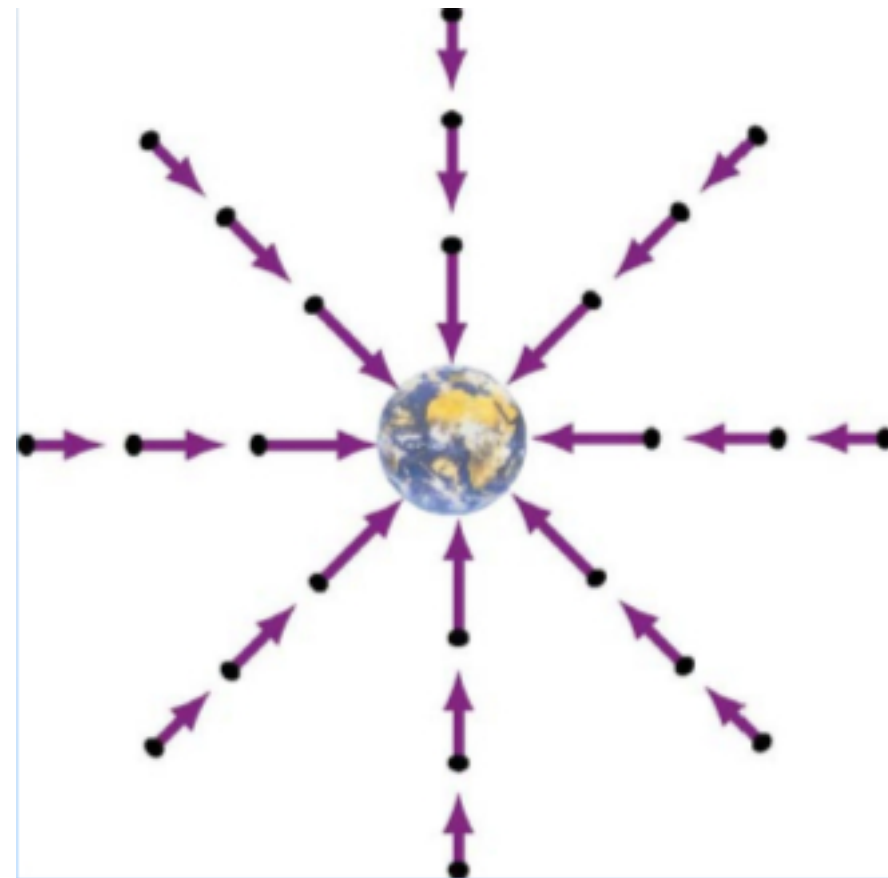
$$\vec{g} = -G \frac{M}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

* sila gravitacije koja djeluje na m

$$\vec{F}_g = m\vec{g}$$

* jedinični vektor od M do m $\hat{\mathbf{r}}$

$$\hat{\mathbf{r}} = \frac{\vec{\mathbf{r}}}{r} \Rightarrow \vec{g} = -G \frac{M}{r^3} \vec{\mathbf{r}}$$

Od gravitacijskog do električnih polja...

Električni naboj (~ masa)

- * dvije vrste električnog naboja: pozitivni i negativni
- * jedinica naboja je *coulomb* [C]
- * naboj elektrona (negativan) ili protona (pozitivan) jest:

$$\pm e, \quad e = 1.602 \times 10^{-19} \text{ C}$$

- * naboj je kvantiziran $Q = \pm Ne$

- * naboj je sačuvan

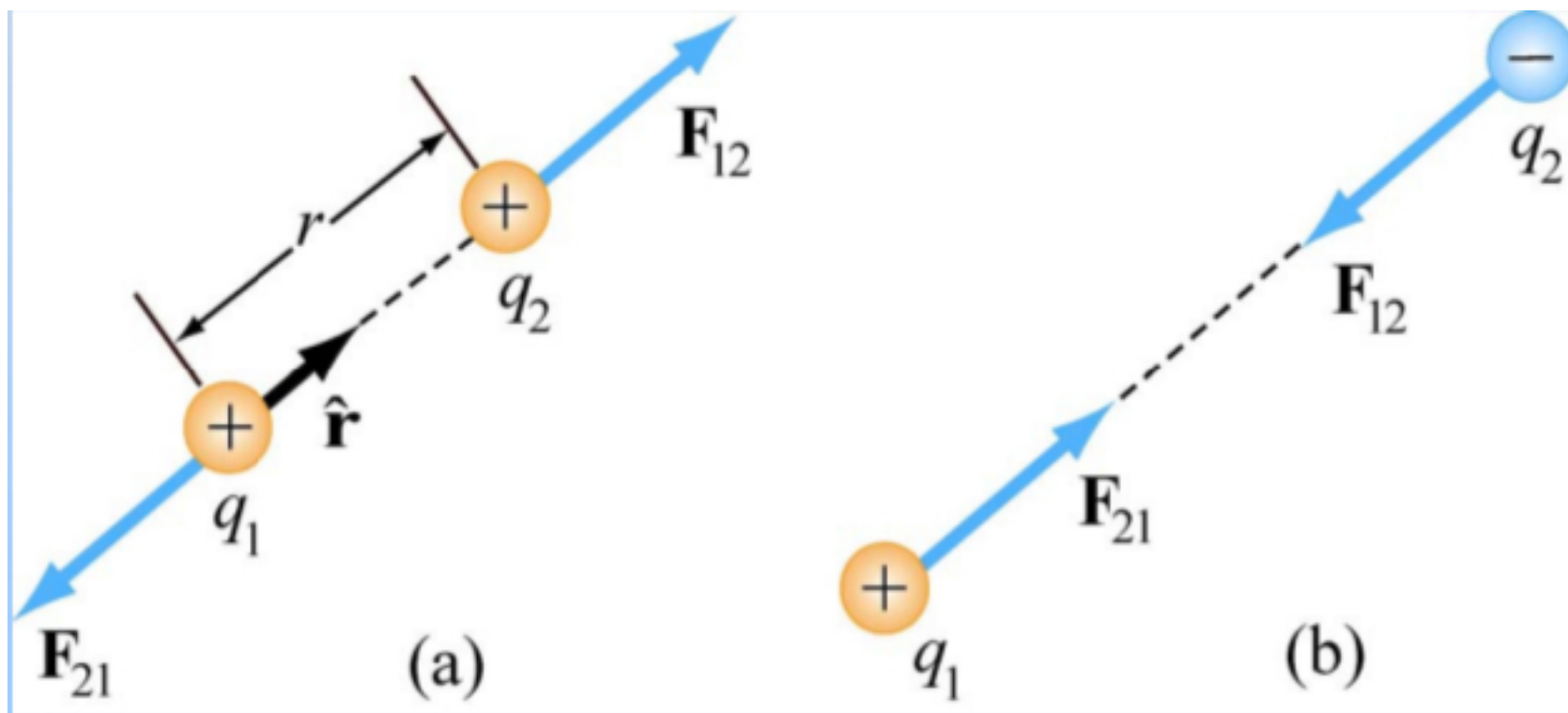

Električna sila ($\sim$ gravitacija)

* električna sila između naboja q_1 i q_2 jest:

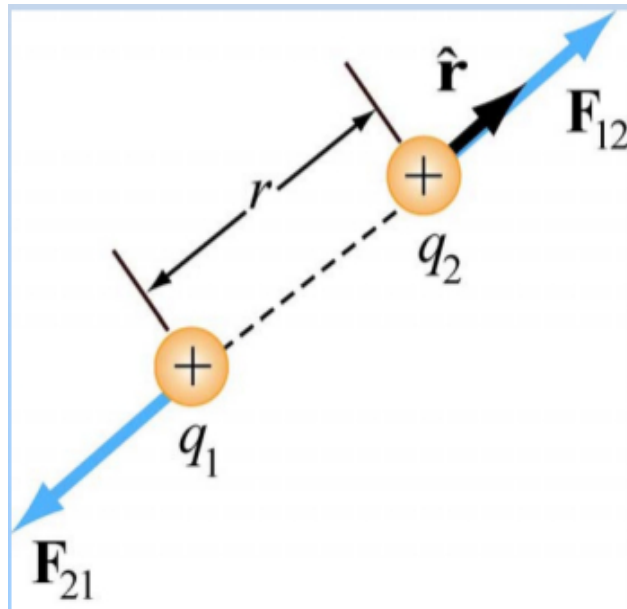
(a) odbojna ako imaju isti naboj

(b) privlačna ako naboji imaju suprotni predznak

Coulombov zakon

* Coulombov zakon: sila naboja q_1 na naboj q_2 jest: $\vec{\mathbf{F}}_{12} = k_e \frac{q_1 q_2}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$

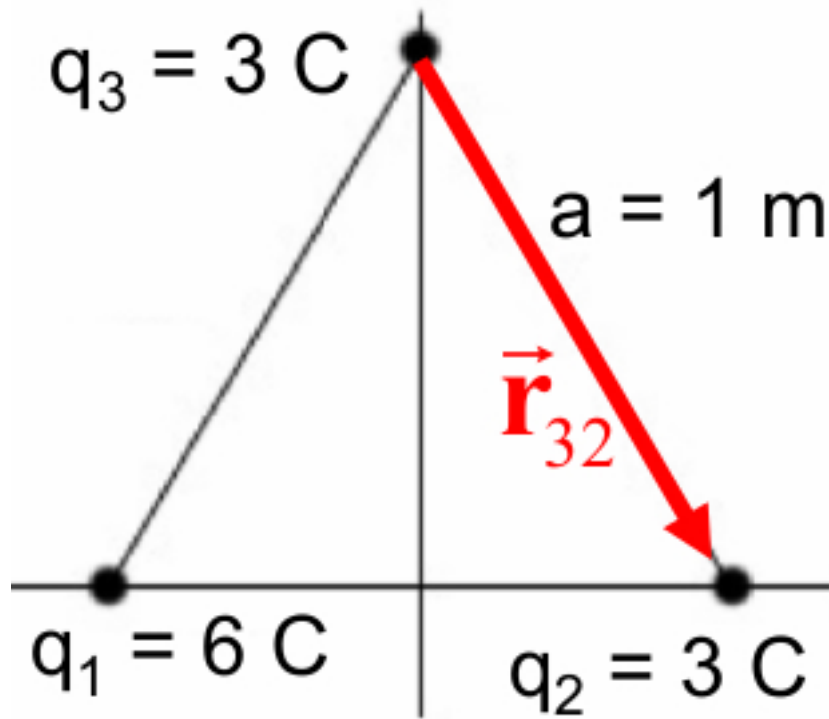
$$k_e = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} = 8.9875 \times 10^9 \text{ N m}^2/\text{C}^2$$

* jedinični vektor od q_1 do q_2 $\hat{\mathbf{r}}$

$$\hat{\mathbf{r}} = \frac{\vec{\mathbf{r}}}{r} \Rightarrow \vec{\mathbf{F}}_{12} = k_e \frac{q_1 q_2}{r^3} \vec{\mathbf{r}}$$

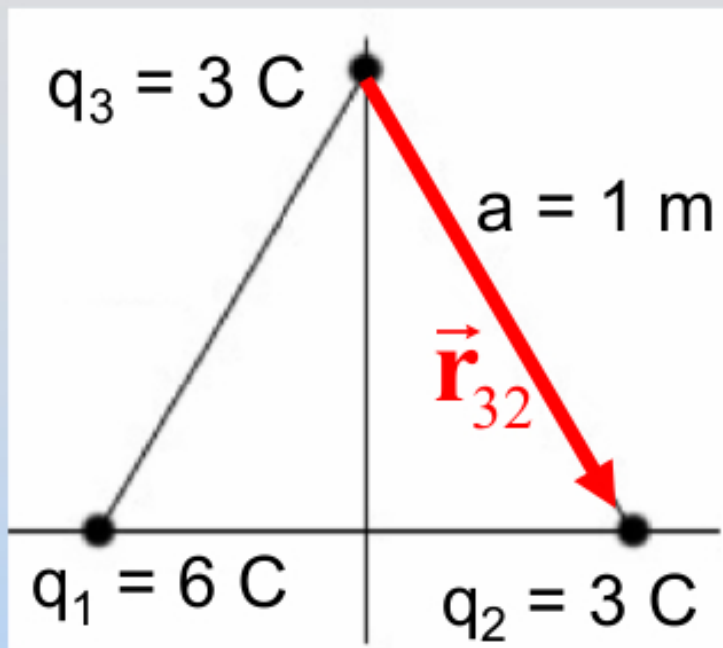

Coulombov zakon: primjer

$$\vec{\mathbf{F}}_{32} = ?$$

Coulombov zakon: primjer

$$\vec{\mathbf{F}}_{32} = ?$$

$$\vec{\mathbf{r}}_{32} = \left(\frac{1}{2} \hat{\mathbf{i}} - \frac{\sqrt{3}}{2} \hat{\mathbf{j}} \right) \text{ m}$$

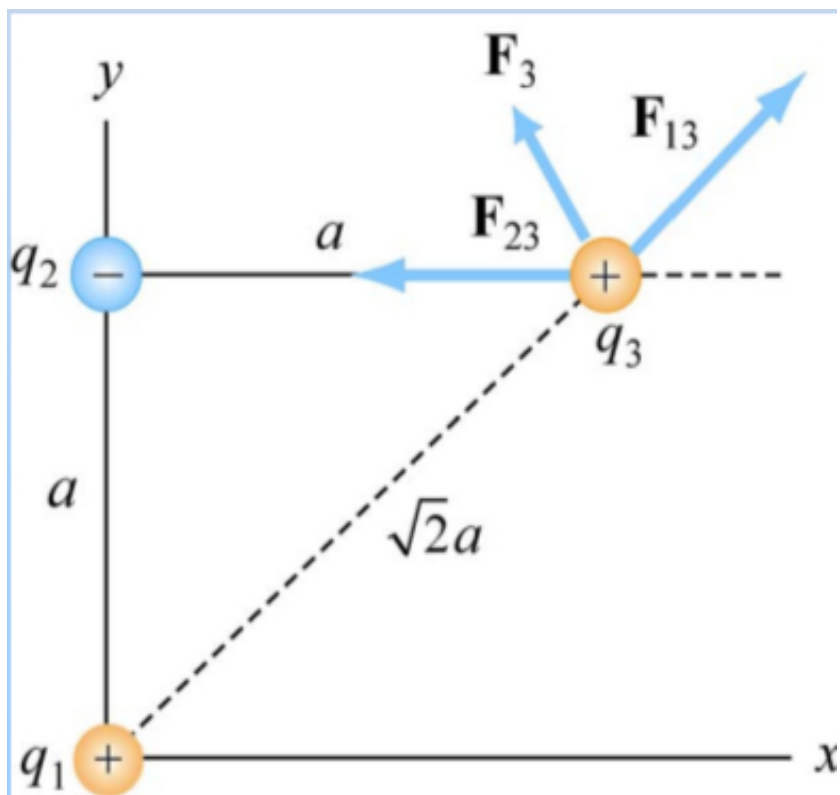
$$r = 1 \text{ m}$$

$$\vec{\mathbf{F}}_{32} = k_e q_3 q_2 \frac{\vec{\mathbf{r}}}{r^3} = (9 \times 10^9 \text{ N m}^2 / \text{C}^2) (3 \text{ C}) (3 \text{ C}) \frac{\frac{1}{2} (\hat{\mathbf{i}} - \sqrt{3} \hat{\mathbf{j}}) \text{ m}}{(1 \text{ m})^3}$$

$$= \frac{81 \times 10^9}{2} (\hat{\mathbf{i}} - \sqrt{3} \hat{\mathbf{j}}) \text{ N}$$

Princip superpozicije

* u prisustvu mnogih naboja: ukupna sila na bilo koji naboj je vektorska suma sila od pojedinačnih naboja

$$\vec{\mathbf{F}}_3 = \vec{\mathbf{F}}_{13} + \vec{\mathbf{F}}_{23}$$

općenito:

$$\vec{\mathbf{F}}_j = \sum_{i=1}^N \vec{\mathbf{F}}_{ij}$$

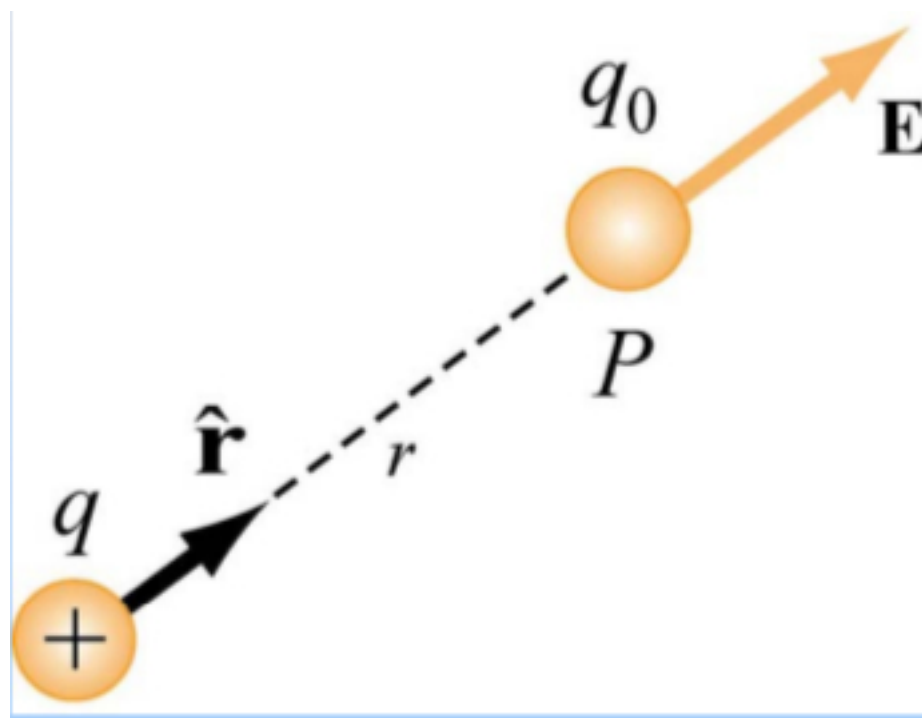
Električno polje ($\sim g$)

* električno polje u zadanoj točki jednako je sili koja u toj točki djeluje na test naboje q_0 podjeljenoj sa nabojem q_0

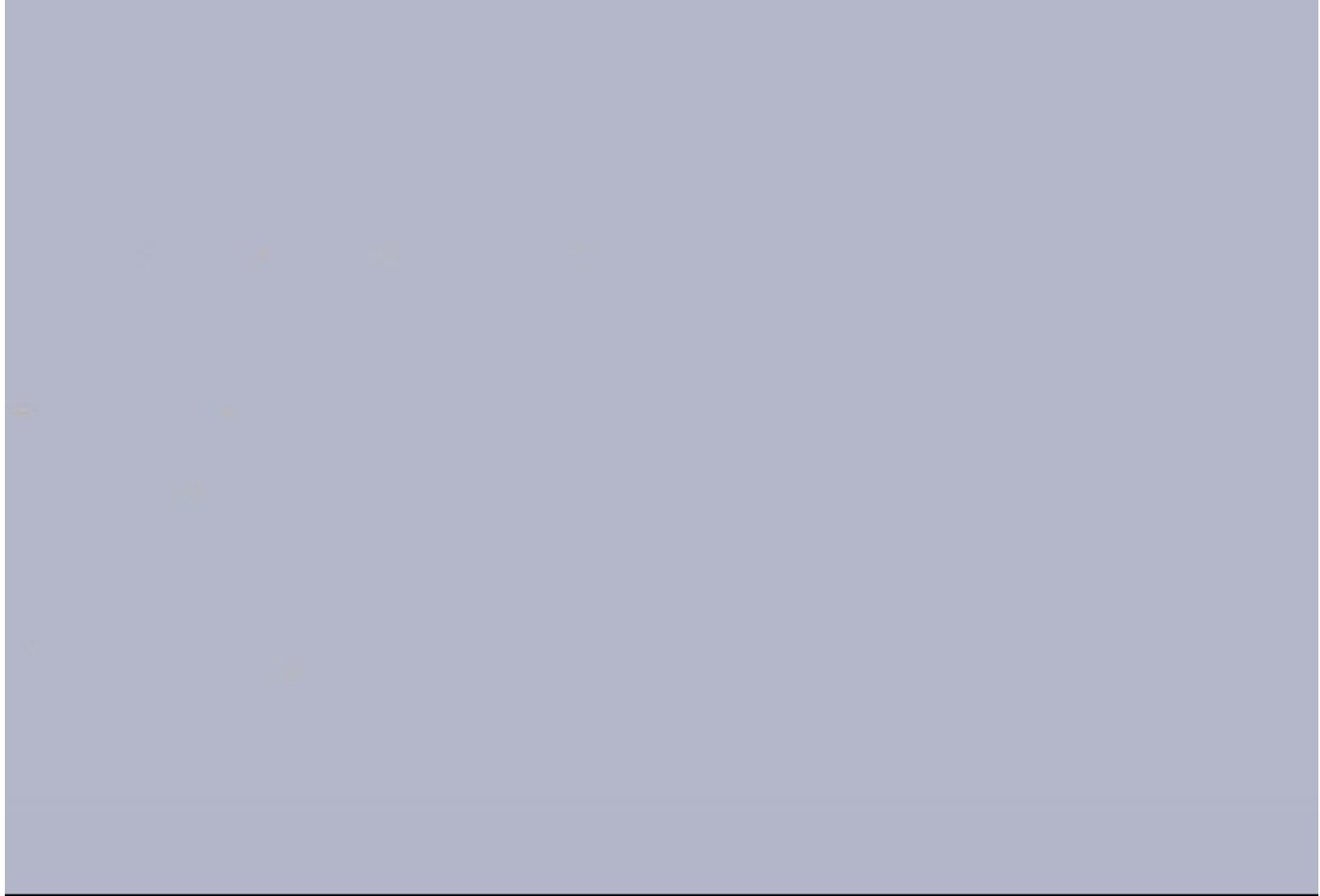
$$\vec{\mathbf{E}} \equiv \frac{\vec{\mathbf{F}}}{q_0}$$

* za točkasti naboje q

$$\vec{\mathbf{E}} = k_e \frac{q}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

Električno polje pozitivnog naboja u gibanju, $v \ll c$

Princip superpozicije

* električno polje od N točkastih naboja jest vektorska suma pojedinačnih vektorskih polja od svakog naboja

$$\vec{\mathbf{E}}_{total} = \vec{\mathbf{E}}_1 + \vec{\mathbf{E}}_2 + \dots = \sum_{i=1}^N \vec{\mathbf{E}}_i$$

Mali pregled

masa M

naboj q (+-)

stvvara

$$\vec{\mathbf{g}} = -G \frac{M}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

$$\vec{\mathbf{E}} = k_e \frac{q}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

djeluje na

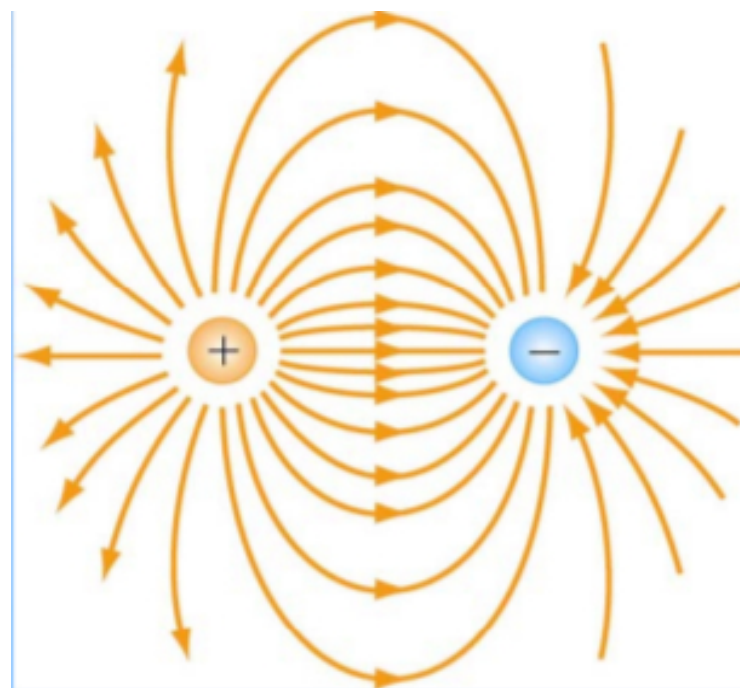
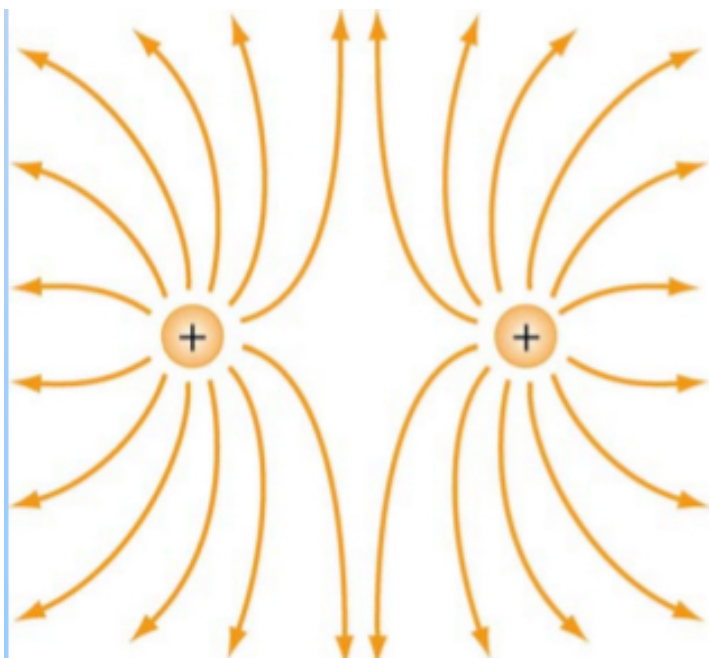
$$\vec{\mathbf{F}}_g = m\vec{\mathbf{g}}$$

$$\vec{\mathbf{F}}_E = q\vec{\mathbf{E}}$$

ovako se najlakše zamišlja polje

Linije električnog polja

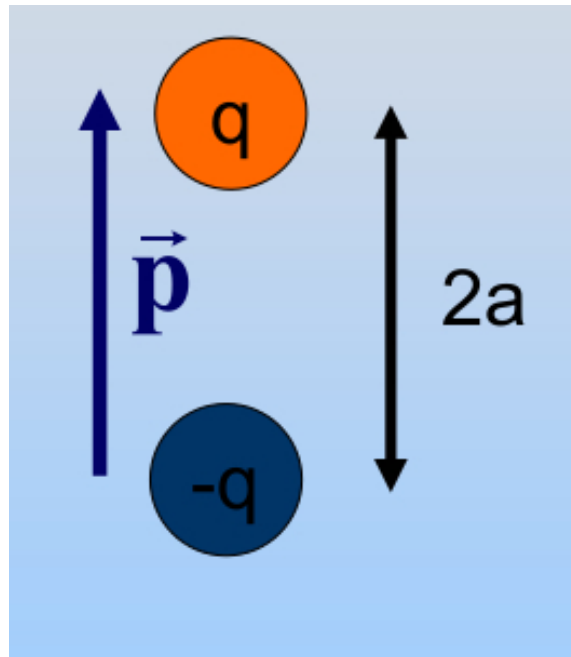
1. smjer linije električnog polja u bilo kojoj točki je tangencijalan na polje u toj točki
2. linije električnog polja pokazuju od pozitivnih naboja i završavaju u negativnim nabojima
3. linije električnog polja nikad se ne križaju

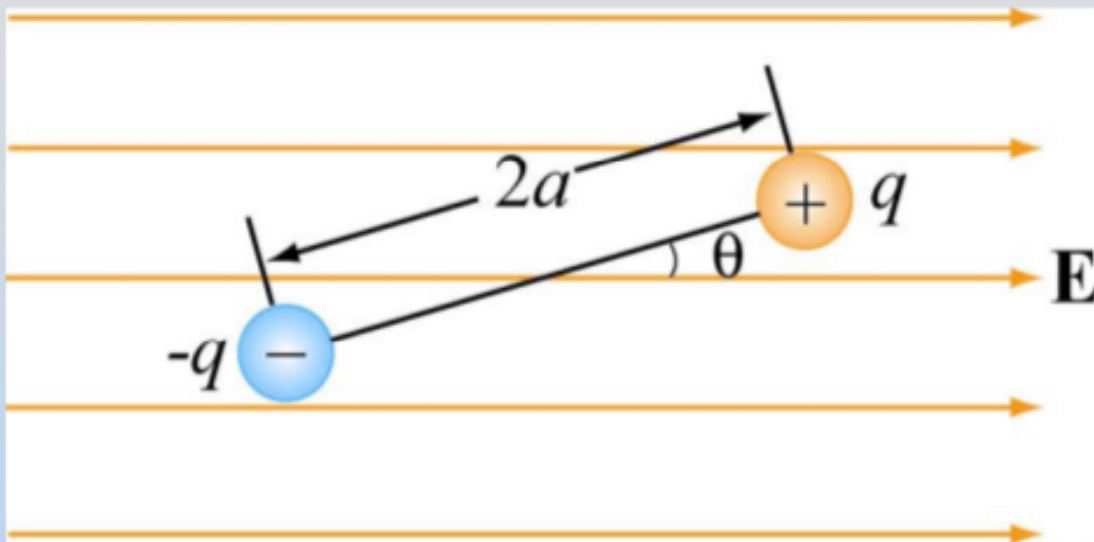
Električni dipol

- * dva po iznosu ista a po predznaku suprotna naboja $+q$ i $-q$, udaljena $2a$
- * dipolni moment $\mathbf{p}$ je umnožak naboja i razmaka među nabojujima, $\mathbf{p}=2qaj$

$\vec{p}$ usmjeren od negativnog prema pozitivnom naboju

Električni dipol u uniformnom električnom polju

$$\vec{\mathbf{E}} = E\hat{\mathbf{i}}$$

$$\vec{\mathbf{p}} = 2qa(\cos\theta\hat{\mathbf{i}} + \sin\theta\hat{\mathbf{j}})$$

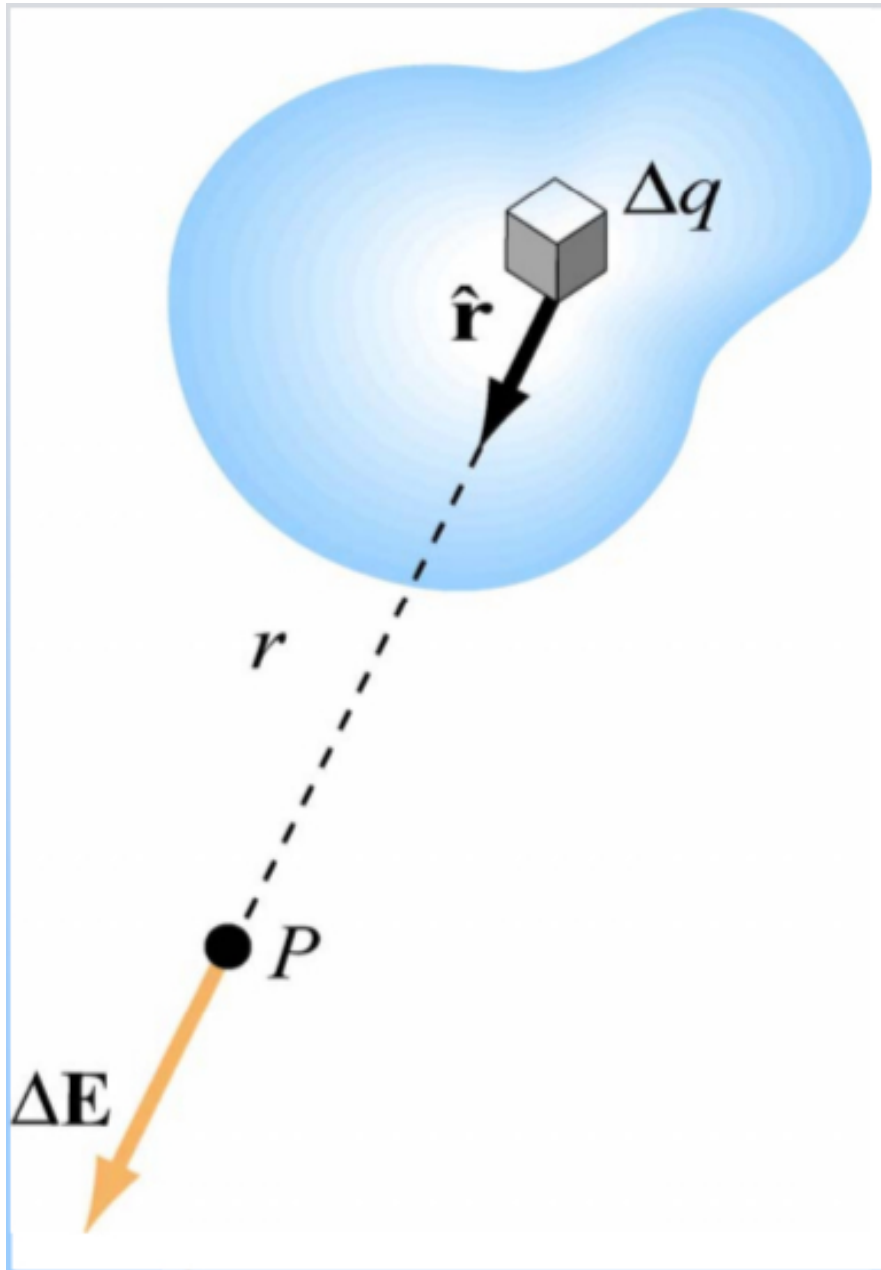
Totalna sila koja djeluje na dipol $\vec{\mathbf{F}}_{net} = \vec{\mathbf{F}}_+ + \vec{\mathbf{F}}_- = q\vec{\mathbf{E}} + (-q)\vec{\mathbf{E}} = 0$

Zakret na dipol $\vec{\boldsymbol{\tau}} = \vec{\mathbf{r}} \times \vec{\mathbf{F}} = \vec{\mathbf{p}} \times \vec{\mathbf{E}}$

$$\tau = rF_+ \sin(\theta) = (2a)(qE)\sin(\theta) = pE \sin(\theta)$$

Električni dipol se nastoji poravnati duž električnog polja!

Kontinuirana distribucija naboja

* distribuciju rastaviti na manje dijelove

$$Q = \sum_i \Delta q_i \rightarrow \int_V dq$$

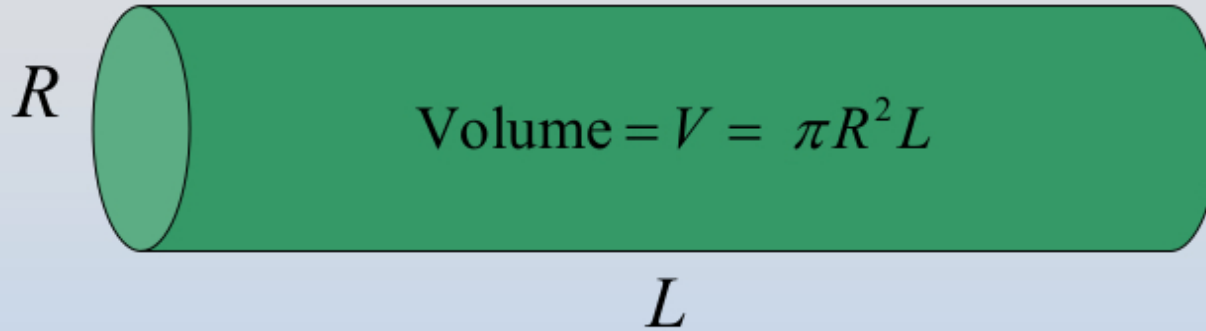
* $\mathbf{E}$ polje u točki P zbog Δq

$$\Delta \vec{\mathbf{E}} = k_e \frac{\Delta q}{r^2} \hat{\mathbf{r}} \rightarrow d\vec{\mathbf{E}} = k_e \frac{dq}{r^2} \hat{\mathbf{r}}$$

* superpozicija

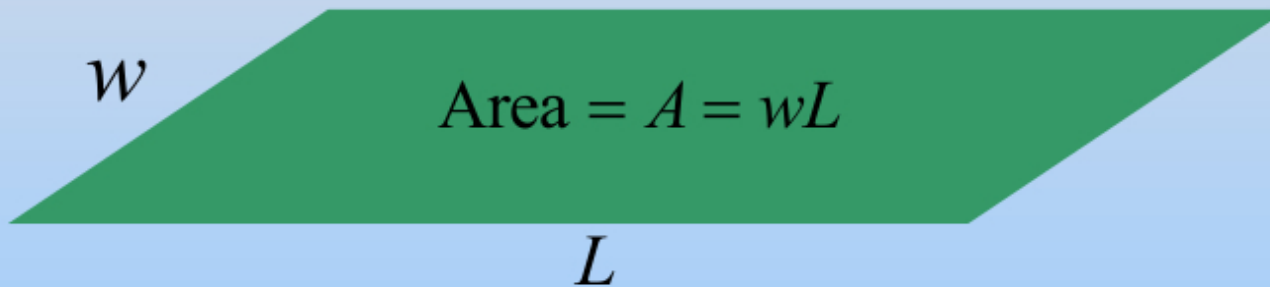
$$\vec{\mathbf{E}} = \sum \Delta \vec{\mathbf{E}} \rightarrow \int d\vec{\mathbf{E}}$$

Kontinuirani izvori: gustoća naboja

$$dQ = \rho dV$$

$$\rho = \frac{Q}{V}$$

$$dQ = \sigma dA$$

$$\sigma = \frac{Q}{A}$$

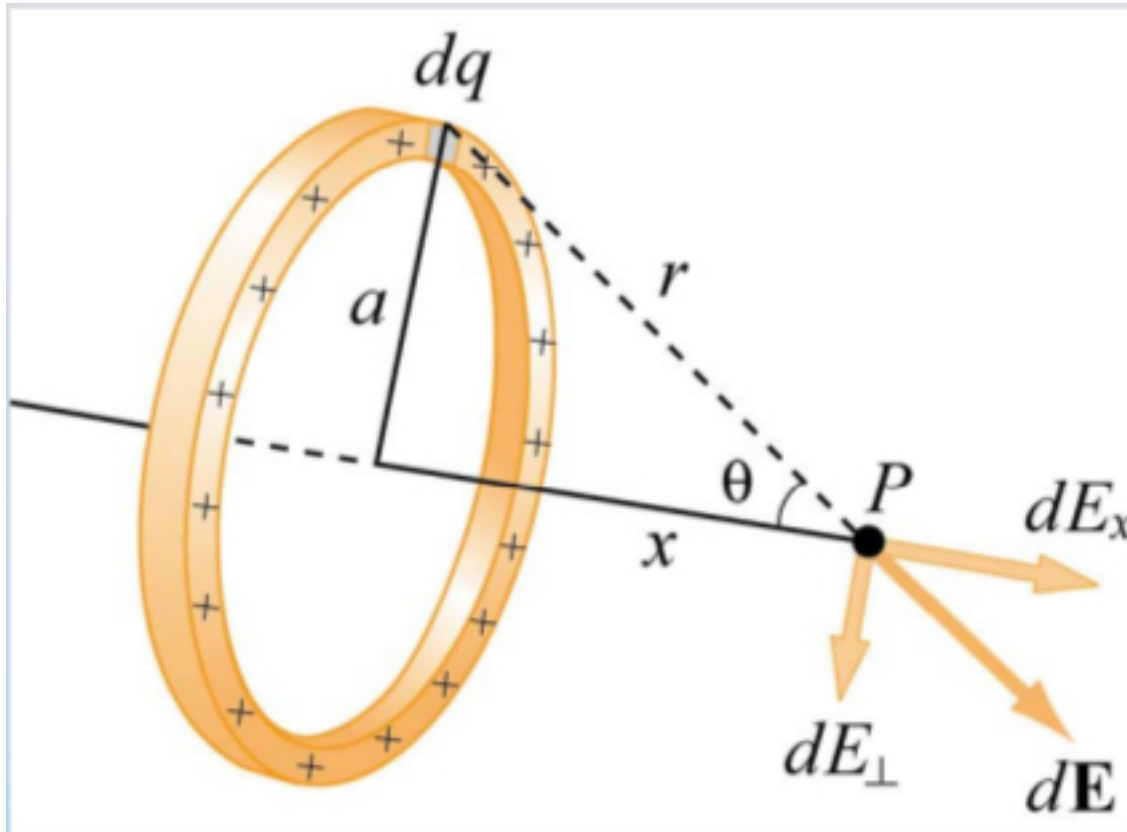
Length = L

$$dQ = \lambda dL$$

$$\lambda = \frac{Q}{L}$$

Prsten naboja

* simetrija

$$E_{\perp} = 0$$

* definirati varijable

$$dq = \lambda dl = \lambda (a d\varphi)$$

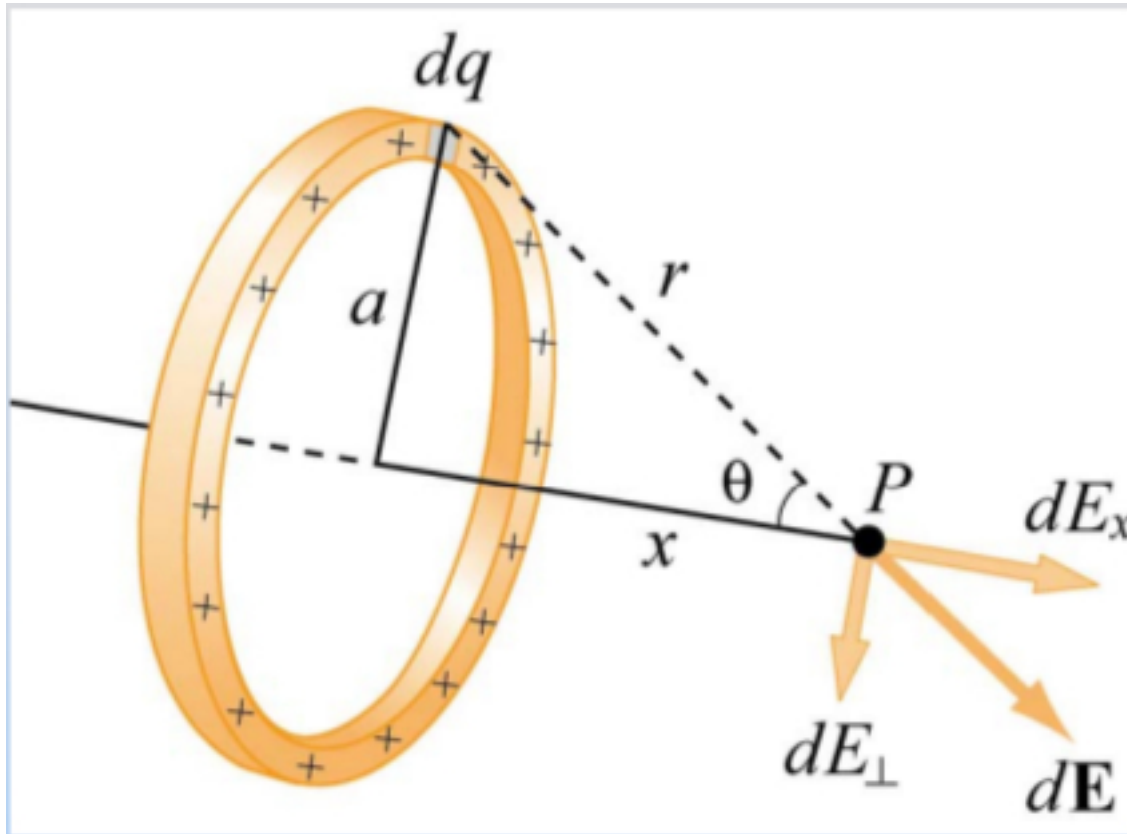
$$r = \sqrt{a^2 + x^2}$$

* napisati jednadžbu

$$d\vec{\mathbf{E}} = k_e dq \frac{\hat{r}}{r^2} = k_e dq \frac{\vec{r}}{r^3}$$

$$dE_x = k_e dq \frac{x}{r^3}$$

Prsten naboja

* preurediti

$$E_x = k_e Q \frac{x}{r^3}$$

$$E_x = k_e Q \frac{x}{(a^2 + x^2)^{3/2}}$$

$$\vec{\mathbf{E}} = k_e Q \frac{x}{(a^2 + x^2)^{3/2}} \hat{\mathbf{i}}$$

* limit $a \rightarrow 0$

$$E_x \rightarrow k_e Q \frac{x}{(x^2)^{3/2}} = \frac{k_e Q}{x^2}$$